

1813
1815

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

EXAMEN ERRORIS FORENSIS,

Q V O

2393.

26

1645, 5.

MODVS VSVRA
RVM,

AD

ALTERVM TANTVM
RESTRICTUS, USU CENSETUR ABOLITUS.

Divina Patrocicante Triade,

SUB PRÆSIDIO

NOBILIS CLARISSIMI ATQVE AMPLISSIMI

VIRI

DN. IOH. OTTONIS TABORIS,

J.U.D. ANTECESSORIS IN ALMA AR-
GENTORATIENSIVM ACADEMIA ET SENIORIS
JURIDICÆ FACULTATIS, MERITISSIMI,

Dn. Præceptoris, fautoris & Patroni æternis obsequiis
submissè devinciendi,

Publica & placida disquisitioni submissum.

Ad diem Septemb.

à

JOHANN-GEORGIO LAYO
Biberacensi.

loco horisq, consuetis

ARGENTORATI,

Typis JOHANNIS ANDRÆÆ.

Anno M. DC. XLV.

PERILLVSTRI ET GENEROSISSIMO DOMI-
no, Domino Casparo Lib. Baroni à Freiberg in Cūsenberg/Alte-
heim/Almendingen/Wurmdorff & Aesch/ r. S. Caf. Ma-
jest. Consiliario & inchoiti ordinis libera Imperij nobili-
tatis, districtus ad Danubium, exo-
rato electo:

NEC NON.

VIRIS

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, CONSVLTISSI-
mis, Clarissimis atq; Excellentissimis,

DN. PHILIPPO ANDREÆ Frölich/ JC. Celeberrimo & Imperialis Ulmæ Civitatis Advocato, alio-
rumq; plurium locorum Consiliario dexterrimo,

DN. SAMUELI HAFFENREFFERO, Philosophiæ &
Medicinæ Dd. experientissimo, Imperialis Biberacen-
sis Physico meritissimo,

DN. JOHANNI LAYEN, Parenti omni filiali obe-
dientia debitaque observantia æternum Colendo:

Hasce de altero tanto paucas pagellas ex devo-
tissimi animi sui impulsu humillimè dicare
& devovere

voluit.

dehuit.

Subjectissimus Clientis,

JOHANN-GEORGIUS LAYUS
Bib.

Consultationis Academica, de beneficio l. 27. §. I. C. de Usur.
& text. parallelorum

P A R S II.

In qua disquiritur: An Justinianeæ, de modo Usurarum intra alterum tantum cohibendo Legislatio, contrario jure scripto vel non scripto in Imperio Romano abrogata sit,

A R T I C U L U S I.

Exponit & recenset authores qui diversis licet machinis omnestamen in abrogationem & expugnationem juris Justinianeæ de altero tanto usurario, conspirant.

I. U O D Legislationem Justinianeæ in Univer-
sum accidere videmus, ut male cõsulti qui-
dam homines in cõtemptum & despectum
divini muneris non erubescant varia effun-
dere scommata: Vide è recentiorib. Anton. Fa-
br. in Conjectur. & Rational. Autumni Censurã
Gallicam in ll. Romanas per tot. Argẽtr. art. 457.

n. ult. in Cõsuetud. Britann. Salmas. in libb. de Usur. H. Conr. prafat. ad
Tacit. lib. de morib. German. Besold. dissert. de Civit. German. part. I.
Cap. 4. n. 22. ubi statuit jus Romanũ ratione, non Imperio nos stringere:
Et quã LL. Justinianeæ moribus nostris non sunt approbata, non magis
nobis jus facere, quam vel Leonis vel alia Græca Nouella usu non rece-
pta, per authorit. Rittersh. in proem. Novell. cap. 7. n. 5. Contra quos
vide interim Dn. Limneũ lib. 8. I. P. Cap. 8. n. 46. & seqq. Auth. habita.
C. ne fil. pro patre. Auth. cassa. C. de SS. Eccles. Auth. Gazaros 1. C. de hæ-
ret. & Manich. Auth. Sacramenta puberum. C. si advers. vendit. Cõstit.
Criminal. cap. 218. R. I. Wormatiens. de Anno 1495. sub tit. von Gottes-
lästererem m. p. 31. vers. Demnach ac constit. seqq. Dn. D. Locam. qq. In-
stit. pr. Treutler. 1. disput. 1. th. §. lit. a. Idem etiam huic Juris parti
E quod

MI-
/Alta
Ma-
ili-
ISSI-
berri-
, alio-
mo,
niæ &
racen-
i obe-
endo:
devo-
dicare

quod de altero tanto usurarum disponit, accidisse depræhendi-
mus: Licet enim Imp. l. 26. §. 1. inf. & ll. seqq. C. de Usur. ac Novellis
parallelis, quibus debitorum qui Usuras ad duplum sortis usq; solverunt
deinceps à sorte & usuris præstandis liberi esse jubentur: usurpationes
atque interpretationes contrarias omni studio præcavere annisus
sit; prævaluit tamen libido dissentientium, qui partium fortè affe-
ctu præoccupati in diversa pleraque discessere.

Nonnulli enim Dd. jura superius adducta de sede Majestatis
manifesto perturbant, sacrilegio dicamus, an facinore? præten-
dentes ea moribus nostris penitus in desuetudinem abiisse. Alij
paulo modestiores tot tantisque definitiones Justinianeas deter-
minant ac circumscribunt, limitationibus atque distinctionibus,
ut eundem penè, quem illi directò, hi obliquis impetitionibus
suis, scopum, abolitionis legum intendisse videantur. De qui-
bus authoribus eorundemque rationibus ideo paulo prolixius
acturi sumus, quod in ipsa authoritatis originariæ investigatio-
ne error manifestissimus, juxtimq; verum esse effatum illud cõ-
monstrari effatū possit, quo dicitur, Doctores quosdã aves imitari,
ut enim hæ prævolantem inconsulta facilitate sequantur: sic istos
non exploratis rationibus, cum his quorum autoritate fuerunt
perculsi, cæca credulitate transire, Ph. Decius Consil. 499. n. 12. Con-
tr. l. 1. §. 6. C. de V. I. E.

2. Et quantum quidem nostra tulit indagatio, inter Ex-
teros primæ abrogationis hujus partes ascribi solent Johanni
Petro Surdo Casalensi, Jcto, nec antiquo admodum (utpote qui
sub finem ferè seculi superioris scripsit) nec omni exceptione
majori: Apud nos autem præcipua autoritas assignatur P. Fri-
der. Mindano qui lib. 2. de Processibus cap. 71. pag. 506. n. 21. hunc in
modum de problemate isto perorat: *Ius scriptum (de altero tanto)*
ex probabili legitimarum usurarum ratione hodie non attenditur; sed
quamdiu mutuum durat, tamdiu præstantur usurae & pensiones, et-
iam si ad centum vel mille annos duraret obligatio: Solam enim Iudai-
cam usurarum flagellationem & nesech damnamus, qua ita usuras
usurarum isti uno eodemq; anno, de die in diem de mense in mensem
numerant, ut pro centum annuis vicenos florenos vel thaleros pensionis
loco computent.

3. Horum duorum autoritatem (neque enim superioris æ-
tatis utcumq; fortè sint, y. Berlich. 2. conclus. 38. n. 37. vulgo laudan-
tur

tur antesignani alij: nec diligentissimi legum abrogatarum observatores, Philibertus Bugnō & Petrus Guynois, ullius in hac parte abrogationis meminerūt) postea cōplures alij sequuti sunt; puta Consultissimus Ernestus Cothmannus 2. *Consil.* 52. n. 259. ubi *ferre ipsa Frideri verba modo recitata expressit*, Christoph. von Hagen *de Usur.* cap. 5. n. 128. itemq. n. 162. & n. 230. Anton. Matthæi *Colleg. Pandect.* disp. 30. thes. 25. & alij. Sed & in Gallia jura ista abrogata esse asserere videtur Anton. Mornac. *in Observ. pract. ad l. si non sortem* 26. §. 1. *de Condict. indeb.* inquit: frustra nos in angiportu isto hærere, cum & supra duplum & longe ultra sortis summam atque adeo in infinitum exigi possint à debitore usuræ. Et alibi, in *Commentario ad l. 10. C. de Usur.* jura ista nihili hodie esse apud Gallos, excurrentibus quippe in infinitum ejusmodi pecuniis annuis, perpetuaque aded sorte, ut ad eam cogi debitor nunquam possit.

4. Alij licet reverentia Majestatis legum, non audeant totam istam legislationem in spongiam immergere: Vim tamen ejus, variis partim limitationibus partim distinctionibus (uti præfati sumus) eludere satagunt, ceu videre licet apud Math. Berlich. *1. decis.* 30. n. 2. & *seqq.* In quibus sane omnes reliquas, audacia postulacionis, superat illa limitatio, qua dicitur, jura superius adducta vim suam amittere, quoties Usuræ non tanquam usuræ petuntur, sed tanquam interesse, *Berlich. d. n. 2.* Quam limitationem etiã, quod mirè, Dn. Carpozov. alias pro vigore istarum legum pronuncians, admittere videtur, *part. 2. Jurisprud. forens. Constit.* 30. *definit.* 28. n. 5. *per l. 3. §. 8. de eo quod certo loco.* Atqui, (subsumunt alij,) hodie omnes usuræ non ut Usuræ petuntur sed ut interesse: præter *Cothmann. & Hagen supra allegatos, Sichard. ad rubr. C. de Usur. num. ult. Philipp. Zorer In seinem Bedencken. quest.* 5. n. 450. & *seqq. & quest.* 12. n. 102. Qua de causa etiam pragmatici junioribus Advocatis hanc instillare cautelam solèt, ut sc. in libellis suis potius ad interesse, quam ad Usuras restituendas concludant. *Math. Berlich. 2. Conclus. pract.* 38. n. ult. Plane ut Poëta ille gallus in motes hujus ævi ludens canit: *On ne prest plus à usure, mais à intérêt tant qu' on veut:* referète Dn. Arnoldo Vinnio *part. 1. Jurispr. cōtract.* lib. 2. cap. 40. pag. 128. *in marg sub lit. A.* Idem ergò per limitationem hanc & fallaciam efficitur, quod per superiorem spongiam: nimirum Jura Justinianeã hodie non attendi, sed universas in infinitum usuras exigi posse.

5. Possent quoque tertia Classis eorum constitui authorum, qui distinctione quadam rem temperare annuntur, sc. ut si creditor per negligentiam quotannis usuras non exegerit, tum usura ultra alterum tantum ab eo in posterum peti nequeant: si vero eas quotannis perceperit, vel interpellationem semel iterumq; adhibuerit, tum illæ utcunq; duplum excedentes, exigi etiamnum possint. Qua distinctione ad jus Codicis reditum videtur, ut postea dicemus. Facitque pro ea quod Surdus has Novellas pro authenticis non habet, quia ab Irnerio non sint in Epitomen redactæ & legibus Codicis subjunctæ, ut fieri consuevit quando lex aliqua per Novellas authenticas fuit correctæ. *Qua de re in rationibus Surdianis postea uberius tractabimus.*

6. Quod si Virorum horum sane merito suo clarissimorum authoritati in hoc articulo tantum deferimus ut in Italia, Gallia, Germania & aliis locis textus illos nunquam in foro observatos aut usque adeo circūscriptos fuisse credamus, ut à quovis Creditore facile elidi atque eludi potuerint: Utique haud plus roboris illis attribuendum erit quam Constitutioni Leonis de esu farcininum; *Novell. 53. P. Gudelin. lib. I. de I. Noviss. cap. 2. Sagittar. in corollar. disput. de jure Comit. Palat. aut ordinat. Polit. Bomputrin. Gen de An. 1500. 1530. 1548. 1577. tit. 8. de qua vide Gail. 2. Obs. 110. n. 24. & dissert. nostram de jure obstagij cap. I. n. 3. aut consulto deputatorum de Anno 86. vide Heig. 2. q. I. n. 159. aut Constit. Frider. III. de profligandis juris Dd. apud Goldast. art. 5. pag. 167. Cum enim ipsæ leges nulla alia de causa nos teneant, quam quod iudicio populi receptæ sunt, l. 32. de LL. (quod postulatum D. Lutherus etiam probare videtur In der Antwort auff Caietani Fragen Anno 1518. pag. 114. tom. I. B. ibi es ist eine Regul das also dann erstlichen ein gesas frässig sey/ wanns von denen bestäriget würdt die sich darnach richten vnd halten.) Consequitur frustra Constitutiones eas esse, quæ tacito populi consensu in desuetudinem vicissim abierunt. *Mornac. in observat. ad d. l. 32. maxime, cum hic non tantum non usus, sed etiam contrarius usus allegetur, quo casu imprimis procedit dicta regula: quod lex nova usu non recepta viribus careat, & per actus contrarios, spatio decem annorum tollatur. Gail. 2. Observ. 60. n. 4. vel saltem quadraginta annorum, si contra jus introducta sit, & de præjudicio superioris agatur. Idem dict. lib. 2. Observ. 31. n. 3. fac. Novell. 4. præfat. ibi: usu vero**

non

non approbatam & Nov. 161. in p̄fat. Fateri enim necesse est, inquit Aristides Rhetor, Orat. I. de Rhet. ubi lege publicata, alio tamen usu, qui rerum Magister est, vivitur, fieri hoc maxime, vel quia utendo comperitur difficultas, non animadversa à legislatoribus, vel quia tenacior potentiorque malitia sæculi, aut etiam quod pœna adversus delinquentes adjecta non sit, nec data ulla Magistrat. cura, ut fieret, quod lex nova præcipit; in quo ferè semper peccatur à nostris (superaddit Mornacius in Observ. ad l. 32. de LL.) sufficiat ergo dicere cum feudista 2. feud. 11. in fin. Scjo aliter pronunciatum esse. Quid quod alij & contrarium jus scriptum hic allegant, affirmantes An. 1512. in Comitibus Coloniensibus constitutum esse, ut quam diu solvantur usuræ fors repeti nequeat, referente Dn. Iohann. Iasobo Wisenbach in mantiss. 1. diatrib. de mutuo.

ARTICULUS II.

Quare huic Ddum traditioni non assurgamus: ubi vigor Juris Justiniani per varias temporum epochas, ad extremum usque, in quo vivimus seculum ostenditur,

1. **T**Ametsi vero gravibus istis viris eorundemque sequacibus plurimum utique tribuamus & auctoritatem illorum comiter observemus, gnari ex sententia Platonis, nullum majus stultæ audaciæ argumentum haberi, quam Viris magnis se opponere: Referente Keckermanno lib. 2. Gymnas. Logic. cap. 8. Atque ut Cicero 1. Tuscul. quest. ultro fatetur, se auctoritate Platonis frangi quamvis etiam nullam rationem afferat: Eodem modo nos etiam auctoritate præclarorum nominum non moveamur tantum, sed & percellamur, arg. l. 28. de Reb. auth. Iud. possid. l. si adibus 32. de Damn. infect. in fin. imprimis in isto articulo probandæ consuetudinis ubi & uni vel alteri magni nominis Doctore fides adhibenda est, per tradita Bartoli in l. 32. quest. 4. de LL. Mascard. Vol. 1. de probat. conclus. 426. n. 1. & seqq.

2. Quia tamen hic constituti sumus in conflictu auctoritatis Vmbratilium Doctorem dubiæ: & Procerum Præsidumque Reipublicæ Legislatoria potestate à Deo Populoque armatorum assertionis certæ; non tam personæ honorabili quam legi & ra-

E 3 tioni

tioni terribili deferendum esse arbitramur, arg. l. 3. de Testib. gl. in
Can. ego, verb. quantalibet. dist. 9. Wesenb. Consil. 2. n. 5. fac. l. 30. &
ult. de Acquir. vel amitt. Possess. Hartm. Pistor. in Epist. dedic. part. 1.
quæst. ibi: Quibus ut ætate & magno plurimarum rerum usu, ita autho-
ritate & eruditione longè me anteeuntibus, quid probaretur etsi asti-
marem plurimi: nisi tamen, cur ita scriberent, ipse etiam intelligerem,
& argumentis quibus illi moverentur, mihi idem persuaderent, non as-
sensi, quod non tam auctoritates in iudicando, quam rationum mo-
menta querenda esse existimarem. Hæc ille: Cõferatur Lactant. lib. 2.
cap. 8. ibi: oportet & lib. 5. Cap. 20. ibi: inherentes. Quintil. lib. 10. cap. 1.
Senec. cap. 1. de Vita beat. ubi monet, nihil magis præstandum esse, quam
ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua-
eundum, sed qua itur.

3. Imprimis autem post legum superiore parte inductarum
auctoritatem movemur provisione Imperatoria, qua Justinianus
securitati legislationis suæ salubriter cavit. Cum enim exacti
temporis historia & exemplis edoctus, sagaci animo provideret,
homines lucri cupidos mente parum æqua excepturos & latu-
ros esse cancellos, suis legibus eorum avaritiæ defixos: defensio-
nem suarum constitutionum contra Veteratorum technas &
usurpationes severa monitione muniendam esse occupandamq;
censuit. Itaque in Novell. 121. suo & successorum nomine propa-
lam edixit & professus est: Bonum Principem legibus contrarias
artes & per fraudem excogitatas confessiones merito aspernari,
neque concedere unquam debere ut convalescant: adde in simili
l. eos qui 26. vers. inclinationes C. de Usur. & textus similes inferius ad-
ducendos, ex quibus Dd. nostri colligunt, consuetudinem cui lex resistit
nullo unquam tempore introduci posse. Gæd. Consil. 109. per gl. & Cc.
in Cap. 1. de Clericis agrot. in 6.

4. Movemur deinde exceptione declarativa, qua idem
Imperator indulto suo recentiori, clausulam casuum exclusivam
apposuit: uti patet ex Edicto Justiniani 9. cap. 5. Vbi cum expo-
suisset & argentarios à se petiisse, ne ipsis in mutationibus quibus
vitam tolerarent constitutio Novellæ 138. (qua nemini ultra du-
plum accipere quicquam permittitur, siquidem quantum sors &
usuræ faciunt, persolutum sit) obesset: In una tantum specie præ-
teritarum solutionum, & quidem sola, vim dictæ constitutionis
cohibuit. Cæterum in reliquis eam legem omnino inviolabili-
ter

ter etiam ab Argentariis, custodiri voluit. Exceptio autem firmat, regulam in contrarium *l. ex eo, 18. de testib. l. 28. §. 8. Qui testam. fac. poss. Dec. in cap. cum dilecta 4. n. 7. de Confirm. utili. Kubach. brocard. 7. pag. 20.* Et qui aliqua de regula eximit, accuratius de ceteris cogitasse & statuisse censetur *l. quasitum 12. §. 43. Vers. idemq. de Instr. & Instrum. leg. Hart. Pistor. 2. quast. 27. n. 7. pag. 567.*

5. Accedit approbatio eorum Principum qui Justinianum in Imperio sequuti sunt. Nam quod Imperium Orientale attinet, de juris hujus jugi observatione fragmenta Græcorum abunde fidem faciunt: Ita enim in Elog. *Βασιλικῶν* lib. 23. tit. 3. cap. 72. legitur *οἱ κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ χρόνον καταβαλλόμενοι τόκοι, τῷ διπλῷ συμφιζοῦνται: καὶ μὴ κατὰ πᾶξ ὑφ' ὃν κατεβλήθησαν:* h. e. usuræ minutim & diverso tempore solutæ, cum duplo compensantur, etiamsi non universæ simul solutæ fuerint. Et in cap. seq. 73. præfens constitutio declarat, usuras particulatim solutas duplum debitæ fortis non excedere; *quæ capita Gothof. apposuit tit. C. de Usur. ut l. pen. & ult. efficerent.* Idem testatur Scholiastes & Glossographus ad eundem locum. *Harmenopuli* testimonium nec *Mindanus* supra citato loco dissimulare potuit, quippe quod in usuali editione *Dn. Dionys. Gothofredi* ad d. l. 10. C. de Usur. verbotenus expressum deprehendisset. *Michaëlis Attaliata* (qui synopsis *Basilicôn Michaëlis Duca Imp. jussu An. ejus Imperij 3. circa AD. 1070.* conscripsit) itidem manifesta attestatio extat Synopseos tit. 20. in fin. ibi *Ἐὰν οἱ καταβαλλόμενοι τόκοι συμφιζόμενοι περισήσουσι διπλῶν τὸ κεφάλαιον, παύεται τὸ χρέος:* id est: Si usuræ solutæ, cum computantur sortem duplam efficiunt, debitum extinguitur.

6. Quod ad Occidentale Imperium vel saltem Imperantium in illa plaga, sententiam & voluntatem attinet, ausim etiam contra *Molinaum* (supra citato loco) contendere, ne sub ipsis quidem *Gothis* hanc legislationis partem evuluisse: *Alaricus enim* (ut post *historicos* docet *Cujacius* in Epistola ad *Emarum Ranconnetum*) cum Romanos, quos armis subegerat, præterquam quod legibus *Gothorum* obligari se molestè ferrent, ceterum dicto audientes cerneret, alias leges *Gothis* dedit, alias ex *Romanorum* libris, suo tamen arbitrio decerpi quibus *Romani* inter se uterentur, facile passus est: Ac in eligendis istis, *Aniani, Viri spectabilis* eum opera usum ex subscriptione authoritatis, à *Petro Ægidio, Antuerpiæ* primum editæ, liquido constat. Hic ve-

ro

gl. in
rt. 1.
tho-
esti-
rem,
n as-
mo-
ib. 2.
ap. 1.
uam
qua
rum
anus
xacti
eret,
latu-
nsio-
as &
amq;
opa-
arias
nari,
simili
s ad-
esistit
C. c.
idem
ivam
xpo-
ibus
a du-
rs &
præ-
ionis
abili-
ter

ro Anianus in not. ad lib. 2. sent. Paul. tit. 14. §. 1. diserte eo tempo-
re scripsit: In pecuniis creditis, cum solutio Usurarum sortem æ-
quaverit, si quid amplius Creditori datum fuerit, de capite debiti
subtrahi: si vero & centesima & caput impletum sit, quod am-
plius creditor acceperit, reddere eum cogi debitori. Hæc Anianus.

7. Quod ad posteriora tempora, restituta per Lotharium &
Irnerium Legislationis Iustinianæ, attinet, vitio equidem sæculi &
ignorationis bonarum literarum contigit, ut nonnulli Inter-
pretum textus ff. & Cod. restringere ad usuras unius anni conati
sunt: Verum qui legem 27. §. 1. C. de Usur. & Novell. 121. 130. at-
que 160. pro abrogatis profiteri ausus sit, ex Veteribus Glossatori-
bus (Placentino, Hugolino, Petro & similibus,) vix aliquis, neque
plures ex Interpretibus sæculi posterioris produci poterunt.

8. At hujus & superioris sæculi Dd. ad quos vel maxime
nobis respiciendum fuerat in probanda contraria sæculi recen-
tioris consuetudine, patriisque moribus, uno ore calamoque pro
vigore legislationis Justinianæ decertant: & nominatim post
Alciat. & cæteros superius allegatos. Cujac. in parat. C. de Usur.
itemq; in Comment. ad l. 10. C. de Usur. ubi ita scribit: Notandum V-
suras supra duplum non deberi (altero tanto sorte amplius: Ut si
fors sit centum usuræ 200.) (ita locus est supplendus) nihil am-
plius præstabitur usurarum nomine quia usuræ æquaverunt sor-
tem: sed quicquid postea præstabitur sorti (diluendæ vel dis-
pungendæ) cedit: igitur in hac specie, si debitor 200. solverit, li-
beratur tam à sorte quam ab usuris: Itemque in recitatione Co-
dic. de sent. quæ pro eo quod inter. pag. 1093. lit. D. ubi animosè;
Usura inquit, sive sit fœnus sive non sit, quacumque ex causa in-
fligatur, non potest excedere dupli quantitatem. Nam ubi usuræ
æquaverint sortem, quod postea usuris supernumerabitur, dedu-
citur de sorte: ut si pretium sit decem, non potest venditor ex mo-
ra consequi ultra decem usurarum nomine: denique solutis 20.
liberatur emptor & à sorte & ab usuris & extinguitur actio pre-
tij. Et in lib. 3. respons. Papin. ad l. 4. de naut. fœnor. Regulariter in-
quit, ubi usuræ æquaverunt sortem (ut si fors sit centum, & usuræ
jam effecerint centum, quod est duplum h. e. alterum tantum)
consistunt usuræ, nec ultra excurrant. Cujus suæ sententiæ adeo
securus atq; certus est, ut eam non dubitet definitioni usuræ inse-
rere, in parat. C. de Usur. quam his verbis proponit: usura est redi-
tus

398

tus pecuniæ creditæ, qui debetur à tempore contractus, vel à tempore moræ, in diem, quo ea pecunia solvatur, vel quo ejus redditus pecuniam h. e. sortem æquaverit: Nam usura ubi æquavit sortem, quod postea usuræ supernumeratur, deducitur de sorte. *Et in parat. C. seq. tit. de naut. fœn.* usuræ quæ taxationem habent annexâ duplo finiuntur. His primipilis accedunt Donellus *ad l. 10. § 26. C. eod.* Hubert. Gifan, & Dionys. Gothofr. Francisc. Raguel. *in cōm. ad decis. Justin. l. 27. C. de Vsur.* Hotom. *in disp. de Vsur. passim, & imprimis c. 10. § 11.* Wesemb. *in Cōment. C. de Vsur. n. 21. Vers. materia, ibi: Ultra sortis quoq; summam usura non exiguntur ad dupli computationem: desinunt igitur & finiuntur postquam sortem æquarunt.* Tuldenius (qui alias abrogationem vel innovationem juris diligenter solet annotare,) *in Comment. ad dict. tit. C. de Vsur. n. 5.* Anton. Perez. *in parat. ad eundem locum n. 16.* Fachineus *10. controvers. 65.* Borchold. *in tract. de Vsur. cap. ult. n. 19. & plenius in tractatu de Verb. Oblig. cap. 7. n. 155. pag. 598. & seq. Coll. Jurid. Argent. de Vsur. thes. 23. n. 2.*

9. Eadem docent Interpretes Novellarum, iterum post Cujac. Joachim. Stephanus & Gothofredus (*maxime ad Novel. 121. c. 2. lit. E.*) Rittershusius *parte 3. Nov. 9. n. 6. & seqq.* & qui jus novissimum & moribus usurpatum ex professo se traditurum recepit: Petrus Gudelinus *lib. 3. Juris Novissimi cap. 3. n. 32. & seqq.* Joan. Christoph. Olhafen. Reipubl. Norimberg. Syndicus & Academiae Altorfinæ q. Procancellarius, in sua Oratione inaugurali Altorfij Anno 1627. de jure Novell. habita, n. 28. ubi Novellarum de Vsuris summam his verbis inclusit: *De Vsuris hoc Imperator in Novell. 121. & 138. sanxit: Legibus contrarias & per fraudem excogitatas artes merito exulare: Ideoq; si duplum debiti solvatur, nulla ex legibus supersit usurarum exactio: Alterum tantum Saxones vocant. Hac ille. Vbi tamen obiter annotandum, hac phrasi etiam jure Consultos uti, ut in l. 9. ibi: in altero tanto, supra modum legitima usura respondi non tenere, de usuris l. 38. ult. de jur. fisc. l. 42. in fin. & l. 46. ff. eod. l. 9. §. quod illicitè C. de Publican. l. 13. de lib. & posthum. ac alibi passim. Hortens. ad l. 2. §. ult. de eo quod cert. loc. & alij complures hoc jus pro novissimo adducentes, qui nominatim infra allegabuntur.*

10. Ac ne quis clarissima hæcce nomina scholæ potius quam foro alleganda esse ogganniat: Practicos etiam & imprimis ex recentioribus nonnullos adducemus. sic enim generali-

F ter

82.
ter de usu fori testatur Consultissimus & merito suo maximo
celebratissimus honoratissimusque, Prætorij Electoralis, Saxo-
niæ Provincialis, quod Lipsiæ est, nuper Assessor Senior, nunc
Amplissimæ facultat. Juridic. Ordinarius Magnus, Dn. Be-
ned. Carpzovius in *pract. rer. crim. part. 2. quest. 92. n. 44.* In mu-
tui, inquit contractu adeo certum est Usuras ultra duplum
non deberi, ut idem obtineat etiam si expresse aliter conventum
fuerit inter contrahentes. Id quod observantia quotidiana in
pronunciando luculenter docet, verbis hisce sententiæ inseri
solitis: *So möget ihr doch vber das alterum tantum etwas ferner
zuentrichten nicht angehalten werden.* Non obstantibus iis
quæ in contrarium proferunt Surdus, Mindanus & Cothman-
nus: *Hac dicto loco Carpzov.* Qui testimonium hoc suum repetit
in *part. 2. Iurisp. forens. constit. 30. definit. 26.*

II. Particularia de locorum observantia & consuetudini-
bus testimonia observare licet apud Rodericum *lib. 3. de Annuis
reditib. quest. 4. n. 33.* ubi in Hispania etiam in usuris pretij non so-
luti id procedere prænotetur De Gallia scribit P. Matthæus *lib. 4.
Histor. de vita Henrici IV. narrat. 4. n. 6. in f. ad marg. quand le sort
principal est aliéné, il n'y a point d'usure. pag. 143.* De Italia videndus
Johann. Baptista Lupus in *l. curabit. Comment. 1. §. 3. n. 50. & 53. C.
de Act. Empt. Vend.* Et nominatim de Ducatu Ferrariensi refert
ipse Surdus, *dict. Consil. 302.* latam fuisse sententiam ab Alfonso
Morello Jcto, & confirmatam à Domino Bonacossa egregio Do-
ctore, quæ usuras reduceret ad æqualitatem sortis. De usu judicio-
rum Saxonie Berlich, *d. decis. 30. n. 6.* scribit: *Toties in hanc sen-
tentiam itum fuisse ut penè infinita allegari possint præjudicia.*
Facit eatenus conclusio 38. *part. 2. n. 36. Vers. sed in materia. ibi:*
*præterea usuræ etiam per intervalla solutæ duplum seu alterum
tantum excedere non debent. Eoque etiam pertinent priora duo
præjudicia, apud Dn. Doct. Finkelthuf. alias cum ista opinione
non prorsus facientē. observat. 40. n. 17. ibi. bis dieselbe die Haupt-
sum erreicht.* De usu fori Marchici cõsulendus est Joachim. Schep-
liz. *ad Consuetud. Marchia part. 4. tit. 1. §. 2. n. 19.* De curiarum Bel-
gicarum & imprimis Frisiæ observantia testatur Johann. Sande-
us *lib. 3. tit. 14. definit. 5. lit. A. & D. hoc sc. jus in foro Frisorum in viridi
fuisse observantia, & secundum illud Senatam in suprema Frisorum
curia, occurrente casu saepe judicasse.* Eodem modo in Collegiis
Jctorum.

Actorum pronunciarum ex schedis Dn. Parentis sui observavit Dn. Ortolph. Fomannus Jctus Jenensis cum Dn. Johann. Christoph. Avemannio in posit. inaug. de altero tanto thes. 22. ubi memorat ita pronunciatum fuisse in Scabinatu Lipsiensi Mens. Januar. 1619. Lipsiæ in judicio provinciali Anno 1614. item ab Hallensibus Anno 1617. & Coburgensibus Scabinis Anno 1619. Quin & quatuor conformes sententias Dn. Scabinorum Witebergen- sium, Lipsens. Jenens. Helmstad. latus in causa Nonstein contra Wendeleben; nempe das die Landübliche zinsen / höher nicht als sich das capital erstreckt vñ biß die pensiones demselben gleich wer- den abgerragen seyn/laudat: Insuper thes. 38. Dominos Jenen- ses nominatim hac formula uti consueviffe commemorans: Vñnd laßt sich der Glaubiger mit dem altero tanto vnangesehen die Zinsen particulariter gefallen/billich benügen/ut contral. 10. C. de Vsur. recentiorum Justiniani sententiam ibidem vigere cla- rius appareret.

12. Quam juris constituti Majestatem observantia forensi dieasteriorum & collegiorum quibus de jure respondendi pote- stas eminenter convenit, cum callidi creditores perpendunt, malunt pecuniam in emptionem reddituum (de quibus postea vi- debitur) collocare. vel si omnino fœnori eam exponunt, cogunt debitorem suum hisce juris beneficiis renunciare: concepta & arctata in sequentem formulam renunciationis clausula: Dar- wider vns nicht sol schützen oder schirmen / einigerley gnad noch Freyheit der Concilien, Bapst / Keyser / König oder Fürsten/ Herren/ Stätt / oder deß Landes; gegenwertige noch zukünfftige/ noch einige mandata oder befehl/was gestalt oder Schein die hier- wider erlangt oder auß eigener bewegnuß außgehen möchten. Deß- gleichen einige absonderung oder weisung von einigem Hoff- vnd Landgericht noch kein einige appellation, supplication, ex- ception, vñnd das wir wolten sprechen wir weren vmb den halben theyl betrogen/oder hetten das Geld nicht empfangen / oder weren sonst gefährlicher weiß hindergangen / vnd darumb restitution in integrum begehrt/oder das wir fürwenden wolten/ Die Herren Käuffer oder ihr Pflögkinder / wie auch deroselben Erben / het- ten das Hauptgut ganz wieder eingenommen / Darumb wir ih- nen weder Hauptgut noch Zins mehr zugeben schuldig / noch son- sten einiger behelff ic. Quæ cautela & renuncatio foret utique

mo
xo-
unc
Be-
mu-
lum
tum
a in
seri
mer
s iis
nan-
petit

lini-
nnuis
n so-
ib. 4.
fort
édus
3. C.
refert
fonso
o Do-
dicio-
sen-
dicia.
a. ibi:
cerum
ra duo
nionne
aupt-
schep-
m Bel-
Gande-
viridi
siorum
llegiis
torum.

otiosa & supervacua si jus adversarium contraria consuetudine
esset reprobatum vel saltem per desuetudinem inumbratum.

13. Quibus sic constitutis, ecquis iudicum tam vacors
fuerit, ut dubitare ausit, num in definiendis eiusmodi controver-
siis claras Justiniani sanctiones per tot sæcula à Principibus & Ju-
risconsultis custoditas posthabere velit unius vel alterius Do-
ctoris, in gratiam clientis contraria adferentis, opinioni vel te-
stimonio. Ut enim concedamus iudicem probatorum Juriscon-
sultorū authoritatem deficiente juris communis litera tuto sequi:
*per ea quæ solito more coacervat Wilhelm. Antonij de rescript. mora-
tor. conclus. 45. n. 22.* Ita cum lex scripta postulatis Ddum refra-
gatur, haudquaquam ipsorum authoritate & applausu permo-
veri vincive debet, *arg. l. Labeo 7. §. 1. ibi: sed etsi magnopere me Tu-
beronis & ratio & authoritas movet. de suppellect. leg. Novell. 15. §. 1.
cap. 1. & quidem precise Novell. 83. cap. 13. l. 79. §. 1. de Iudic. Auth. ha-
die juvat. C. eod.* Est enim juris minister, & à præscripto legum ne-
latum quidem unguem debet recedere, *l. nemo 13. C. de sentent. &
interl. l. ult. C. si contr. jus vel util. publ.* Periculosum enim est lege
neglecta nudam sequi æquitatem vel authoritatem eorum qui
facultatem legis condendæ non habent. Manzius *decad. 2. patro-
cin. debet. quest. 9. n. 110.* Maxime cum Justinianus in hac ipsa usur-
rarum causa edixerit, ne cuiquam iudici liceat memoratam au-
gere taxationem, Occasione consuetudinis in regione obtinen-
tis, *l. 26. §. 1. Vers. ceteros autē. C. de Vsur.* Et iniqui ferat Imp. si leges
suas à Iudicibus non observari animadvertant. *Novell. 161. in præ-
fat.* Imo nec rescriptum aut pragmaticam sanctionem velint at-
tendi, quæ generali juri vel utilitati publicæ adversa esse videat-
tur, *l. 6. C. si contr. jus vel utilit. Publ.*

14. Accedit & illud, quod cōstitutiones Justiniani naturali
æquitati (quod & supra monitū) non adversariæ sint; sed cōsentaneæ:
Ut enim omnibus in rebus honestus quidam modus servan-
dus est, non immodica cujusque affectio subsequenda *l. ex damni.
40. pr. de damn. infect.* Ita vel maxime in Usuris, quæ legibus divi-
nis & humanis, ut mitissime loquar, suspectæ & odiosæ sunt. *Au-
gustin. in Psal. 36. Chrysostr. ad cap. 5. Matth. Hieron. ad cap. 18. Ezech.
Luther. Tom. 7. Ienens. pag. 389. Brentius in Explicat. cap. 22. Exod. Gail.
2. Observ. 5. Covarruv. 3. resolut. 1. Ioh. Parl. ad. 2. rer. quotidianar. 2. Ge-
neraliter P. Ezech. cap. 18. V. 8. & seqq. quæ Gallicus interpret ita vertit.*
qui

qui n' aura rien presté à usure & n' aura point prins de surcroist.
 Circa quas etiam rarissimè ex circumstantiæ attenduntur quas
 recentiores usuris cautè circumposuerè: *de quib. Balduin. lib. 4. de*
Casib. conscientia, cap. 3. cas. 4. Gerhard. de Magistrat. Polit. §. 232. Ri-
vet. in Explicat. Decalog. pag. 371. Heigius 2. quest. 1. Eoque diligen-
 tius modus & moderatio legum est custodienda. At si usuræ ul-
 tra duplum exiguntur, honestum eæ modum omnino excedunt
 cum creditori cuilibet, quantumvis avido & avaro satis esse de-
 beat, quod sortis suæ duplum ex usuris consecutus sit, non feren-
 dus autem veniat, qui supra duplum aut exigere velit, aut reti-
 nere, *inquit Anton. Faber, in rat. ad l. 26. §. 1. de condict. indeb.* Et ut
 supra quoq; ex Hottom. indicavimus, absurdū censuerunt Jcti,
 accessionem (qualis hoc loco est usura) majorem esse re prin-
 cipali, & lucrum majus ipsa sorte: qui alias quoque rei persecu-
 tiones intra duplum ut plurimum coërcuerunt *ut ipse Dn. D. Fin-*
keltbusius annotavit. dict. Observat. 40. n. 2.

15. Quod si etiam Juri Canonico in hac materia, conscien-
 tiam attinente, non nihil deferendum est, *Rittershus. in proem. dif-*
ferent. pag. 10. Dauth. de testament. pag. 11. med. Reinking. lib. 2. de re-
gimine. class. 2. cap. 7. Gilken, ad l. privilegia 12. C. de SS. Eccles. pag. 56.
Cyprian. Regner. lib. 1. de injust. quar. leg. cap. 1. inter cæteras saluta-
 res commonefactiones & hæc attendenda fuerit, qua omnia
 statuta & consuetudines, quæ contra severas prohibitiones ex-
 cessuum usurariorum inoleverint, ipso jure irritæ pronuncian-
 tur, *in Clement. de Vsur. junct. cap. noverit. ext. de sent. excom.* Unde
 etiam Orthodoxi Jcti scribere audent, eos qui ultra duplum u-
 suras exigunt, in crimen usurariæ pravitatis incidere: *vide ex re-*
centioribus, alios etiam allegantem, Carpzovium. in pract. Crimin.
part. 2. quest. 92. n. 42.

16. Novissime persuadere iudicibus constantem juris no-
 stri observantiam debet, specifica instructio, quâ in hac materia
 usurarum informantur, jubenturq; ut si consuetudo regionis à le-
 gû sanctionibus discrepet, illâ omisâ & neglectâ, has sequantur:
 sic n. præclarè monet gravissimus Papinianus, *in l. 1. de Vsur. seqq.*
 verbis: Arbitrio iudicis ita usurarum modus ex more regionis,
 ubi contractum est, constituendus est, ut legem tamen non of-
 fendat. Consonat l. 10. §. si mandavero. Mandati. Vbi usuræ dicun-
 tur deberi, quæ legitimo modo, id est intra modum legis frequen-
 tantur;

ine
 cors
 ver-
 Ju-
 Do-
 l te-
 con-
 qui:
 ora-
 fra-
 mo-
 Tu-
 §. 1.
 ho-
 n ne
 it. &
 lege
 n qui
 atro-
 ulu-
 m au-
 inen-
 leges
 n pra-
 nt at-
 ideo-
 turali
 senta-
 rvan-
 lamni.
 s divi-
 t. Au-
 Ezech.
 d. Gail.
 r. 2. Ge-
 vertit.
 qui

134
tantur: Non quæ supra modum legis sunt. Modus autem iste
usurarum, quod & supra indicatum, imprimis duplex est, docen-
te Cujac. ad dict. l. 1. de Usur. Duplum & Centesima. Duplum; quia
non potest deberi alterum tantum sorte amplius. Itaque si cui
debeantur centum, & Usurarum nomine tantundem petere po-
test; Sed si quid amplius solverit, id imputatur in sortem: Vbi usuræ
æquaverunt sortem, nihil amplius peti usurarum nomine po-
test. Hæc Cujac. d. loc. Vbi addit: hunc modum usurarum etiamnum
hodie obtinere.

ARTICULUS III.

Contrarias authoritates elevat, eo quod falsa textuum
interpretatione & lubricâ inductio-
ne nitantur.

1. **Q**uia vero ad victoriam causæ multum confert adversariæ
authoritatis & ratiocinij imbecillitatem detexisse, Arist. 3.
Eth. 14. Scalig. in 3. histor. anim. sect. 42. Cujac. ad l. 30. C. de pact. De-
cian. in apolog. cap. 19. n. 27. add. 1. feud. 4. & ibi not. exploremus qui-
bus argutiis, dicam an argumentis, seducti fuerint Doctores ali-
qui, ut à regio Nomothetas Justinianæ tramite tam facile de-
flecterent deficerentque. Nam ut initio primum, qui inter cer-
tos jactatur, authorem, Petrum Surdum audiamus: probe notan-
dum est, eum quantumcunque animosum, non tamen audere
jura, parte 1. adducta, aperto Marte aggredi aut liquida sententia
condemnare; sed obliquis artibus utendo, eadem sublesta inter-
pretatione trahere ad casum quando usuræ in anno excederent
sortem, puta si ad centum singulis mensibus penderentur novem
vel decem: secus autem esse si plurium annorum usuræ duplum
constituerint, Surdi verba 3. Consil. 302. n. 9. sic habent: Quamvis
sæpe in jure legatur, usuras non posse duplum excedere; tamen
illud verum est & procedit, in usuris unius anni, illæ enim du-
plum excedere non possunt, gl. in d. l. si non sortem. de Condict. in-
deb. ubi declarando quid sit duplum, dicit illud continere sortem &
centesimam vel aliam usuram quæ in anno sortem æquet. Sic etiam
declarat Iason in summario ibid. n. 1. & Bart. in l. usura. C. de Usur. di-
cens: usuras non esse indebitas sed convenientes, quando in anno
sortem non superant: atque ita usuras unius anni considerat, non
mul-

multorum annorum. Accumulat deinde Surdus authoritatem
Castr. Salycet & aliorum veterum, repudiata recentiorum expli-
catione. Sequuntur Veterum interpretationem etiam Navius &
Barbosa in collectaneis ad. d. l. 10. Berlich. 2. Concluf. 38. n. ult. Vers.
nihil mover.

2. Verum quia hanc expositionem hodie omnes non tan-
tum insubidam, sed plane insulsam & erroneam fatentur, pronun-
ciatu facile est, quid de opinione isthac sit habendum, quae tam
fragili pedamento insistit. Nam & pueri Jctorum hodie centesi-
mam usuram definiunt eam, quae centum mensibus sortem æ-
quat, seu cujus menstrua quantitas centesima pars est, sortis prin-
cipalis. l. 4. §. pro operis. 10. de naut. fæn. l. 26. §. Vers. in trajectitis. C.
de Vsuris. Briffon. 4. sent. antiq. 1. quae Græcis dicebatur *ἑμὴ δραχμῶν*
cum nimirum drachma menstrua in minam dabatur, unde drach-
mæ duodecim in annum redibant; Salmas. de mod. usur. cap. 1. pag.
32. & latiss. pag. 229. Quia melioribus eruditi authoribus, didice-
runt veteres solitos fuisse usuras stipulari in singulos menses,
l. lecta. ubi recentiores comm. not. de reb. Cred. Wesenb. in parat. de
Vsur. n. 12. & imprimis Donell. ad l. 16. §. 1. C. de Vsur. prolixè Molinaus
de Vsur. n. 49. & seqq. Itaque centesimo mense usura conficiebat
summam sortis. Donellus ad l. eos. 26. C. de Vsur. ducentesimo de-
mum duplum sortis. idem ad l. 10. C. eod.

3. Contraria autem Doctorum explicatio adductis juris
textibus nullatenus potest applicari (1) propter eorundem ge-
neralitatem, cum supra duplum usuras nec in stipulatum dedu-
ci, nec exigi posse dicatur, l. 26. §. 1. de condict. indeb. quod Pacius in
Analys. C. de Vsur. n. 10. sic eloquitur: Postquam per usuras duplum
quantitatis mutata fuerit solutum, (subaudi quandocunque) ili-
co sistuntur usurae, nec quicquam amplius debetur. d. l. 4. §. 1. de
naut. fæn. restrictionis autem hujus doctrinae ad annum nullibi
fit mentio. (2) propter exæquationem cum anatocismo, d. l. 26.
§. 1. Eodem enim textu anatocismus & superusurium, ut sic di-
cam, prohibetur. Usurae autem usurarum de uno anno intelligi
non possunt, vel per adversariam explicationem. (3) quia leges
illae loquuntur de usura legitima: at hæc olim ad summam erat
centesima, E. uno anno sortem non potuit æquare. (4) quia su-
pra centesimas usuras alias ex jure certo stipulari non licuit, d. l.
26. §. 1. C. de usur. frustra ergo id per Novellas denuo cautum
fuisse.

iste
en-
quia
cui
po-
ura
po-
um

um

aria
st. 3.
De-
qui-
s ali-
e de-
cer-
tan-
dere
entia
nter-
erent
ovem
plum
nvis
men
n du-
t. in-
em &
etiam
r. di-
anno
, non
mul-

174
fuiſſet (5) quia l. 10. & penult. C. de uſur. manifeſte hanc fovēt ſententiam, poſt ducentos meſes, adeoque longiſſimè ultra annum, Creditorem uſuram centeſimam petiſſe, vid. Donell. ad d. l. 10. C. de Uſur, & Duaren. loc. mox allegando. (6) in d. l. 10. intelligitur tempus retardatæ & protractæ ſolutionis. E. non poteſt intelligi tempus unius anni. (7) clariffime repugnant tum inſcriptiones, tum textus Novellarum, maxime, 121, ibi, ut particulares uſurarum ſolutiones in duplum computentur: quod ita explicat, cap. 1. ſolviſſe diverſis temporibus debitores de ſorte 500. aureorum 949. aureos: & plane liberari eoſdem ſi ſolverint mille. Bachov. 2. diſp. 3. §. 5. A. que ſumma uno anno nulla ratione exigi aut ſolvi, niſi ab hominibus ſtolidiſſimis & iniquiſſimis potuiſſet. Item Novell. 138. quæ ſuperiores leges interpretatur, ut recte cum Cujac. ibid. dicere poſſimus: Interpretatio Principis vim legum habet l. 4. de Vulg. & Pupill. ſubſt. (8) maniſteſſime denique contradicunt verba expreſſa Novellæ 160. ibi: quoquo anno, & cap. 1. in verb. annui redditus, & in verbis: pro univerſo tempore, que unius anni metis hautquaquam conveniunt. Jungantur fragmēta ea, quæ infra ſuo loco, utp. ad has Novellas pertinentia, recenſebuntur. Denique (9) ipſe Surdus abſurditatem huius interpretationis animadvertit, cum fatetur vix evenire unquam ejuſmodi caſum, ut uſuræ in anno excedant ſortem. Leges autem fieri ſolent ſuper his, non quæ raro; ſed quæ communiter accidunt. l. nam ad ea. §. de LL. Quanquam id poſtea reſponſionis loco fingat, accidere in Italia potuiſſe poſt bellica tempora, ubi magna pecuniæ fuerit penuria, ita ut quantovis fœnore mutuo ſumeretur. At quis non intelligit contractus ejuſmodi eſſe fœneratitios ac ipſo jure nullos, quos iterum nemo ſanus iniverit, nec Magiſtratus pertulerit aut in judicando attenderit. (10) Denique quia à recentioribus omnibus probata eſt hæc explicatio: ſi uſuræ per partes ſolvantur, ſi ſingulis Calendis ſinguli aurei, in centenos per penſiones. Cujac. ad d. l. 10. C. de Uſur. in ſin. Donell. & Raguell. ibid. Duarenus de Uſuris cap. 3. Verſ. præterea: ubi caſum elegantem ſubjungit. At hæc uſuræ octo demum annis & quatuor menſibus ſortem æquant. Weſemb. in parat. de Uſur. n. 12. in ſin. Quomodo ergo uno anno alterum tantum iſta conſtitutione exæquari potuit.

4. Sublato hunc admodum futili Dd. argumento & errore, reliqua quæ ſuperſtruuntur vana & inania eſſe conſequitur,
juxta

402
juxta illud Arist. 1. Phys. 2. & 3. itemq; 2. prior. 20. quod & Justinianus
suum fecit. Novella. 8. cap. 1. ubi vid. Gothofr. Eo autem falso præsup-
posito destructo & corruente, quæ superstructa sunt iridem cor-
ruere necessum est, veluti subductis tecta columnis. arg. l. nam
origo. 8. quod Vi aut Clam. l. egi tecum 26. de exceptione rei iudic. Card.
Tuscus tom. 4. Conclus. lit. F. consil. 513. Licet ergo Surdus n. 9. profi-
teatur; Malle se gl. Bart. Bald. Castrenf. & Salicet. in Philosophia
legali primæ classis Jctorum, auctoritatem sequi, quam Moli-
næi & Lupi. Nos tamen contra manifestum hunc errorem, omni-
bus auctoritatibus antiquiorem habere debemus veritatem,
iuxta monitum Arist. 2. Eth. Nicomach. cap. 6. præsertim cum neque
numero pauciores, neque auctoritate inferiores sapientes sint
iis, qui desipere maluerunt, ut loq. Scal. Exerc. 3. certe, Veteribus
Doctoribus facile ignoscendum est, si ignoratione Romanæ an-
tiquitatis aliquando sunt hallucinati. Vid. idem de causis Latin. lin-
gue præfat. fac. 3. Versu: Equidem ita censeo. Fabric. de Orig. Saxon.
lib. 2. pr. Non tam facile recentioribus, qui veterum opinionum
inter mortuas reliquias quantumvis melius edocti fovere non
erubescunt, ut antiquatos errores novis subruant infantiis, sunt
iterum verba Scaligeri Exercit. 178. sect. 1. Et cum veritati, ut dixi-
mus, plus sit tribuendum quam ullius opinioni; quid moveamur
illorum cæcitate, qui nascentem solem ne intueantur oculis
quodammodo manus objiciunt, maluntque tenebras noctis præ-
teritæ subsequi, quam orientis diei lumine perfrui; inquit. Cuiat.
in præfat. suar. Observ.

5. Nimirum quod Surdus in præfat. Volum. 1. Consiliorum,
vers. equidem, de aliis enunciavit, hic de ipso meritò quisquam
usurpaverit: Ea quæ in Responsis dicuntur, non satis habere fidei
apud prudentes iudices, quod non omnibus semper veritatem
assequi, sed fucatis & non admodum consistentibus argumen-
tis, deligendo eam, quæ magis ex re litigatorum esset, senten-
tiam tueri curæ fuerit: Et quod ipse Cothmannus etiam, ter-
tio consil. 38. n. 338. ait, experientiam testari, consilia & responsa,
plerumque amore magis eorum, qui ea petunt, quam veritatis
& justitiæ veræ concinnari: quomodo etiam Johann. de Castillo.
tr. de usufr. cap. 41. n. 8. scribit: Doctores in consulendo sæpè æris
magis quam veritatis studio duci. Et hæc de fundamento adversa-
riorum legali; sequitur usuale; hoc est, quod à consuetudine & mo-
re regionis deducitur.

G

6. Tam-

6. Tametsi autem nonnulli Jctorum Germanorum altero tibi sine consuetudinis hic nitantur, asserentes, quotidie in Germania id usurpari, ut usurę continuę, indefinentes & in infinitum exigantur donec debitor sortem integram refundat. Quis autem nescit optimam legum interpretem esse consuetudinem, arg. l. si de interpretatione 37. ubi Mornac. & alij de LL. quę id possit quod pręscriptio & magis. Federic. de sen. consil. 151. incip. *thema tale est.* Card. Tusc. lit. C. conclus. 809. & idem quod statutum. Lupus alleg. 43. in fin. Franc. in cap. 4. §. *statuimus in fin. de Cleric. non resid. lib. 6. Tusc. tom. 2. conclus. 810. per tot.* Vnius tamen vel alterius debitoris, concessio juris beneficio non utentis, negligentia, ceterorum rectę utentium vigilantia & circumspeditioni obstare & fraudi esse non debet. post Sichard. & Nattam. Dn. Iohann. Hermann Stamm. lib. 1. de Servitut. Personal. cap. 1. n. 1. Et plurimum interest an consuetudo pugnet cum jure scripto nec ne. Etenim cum dicimus consuetudinem pro lege custodiendam esse, illos potissimum casus intelligimus qui non ex jure scripto descendunt; l. diuturnum 33. de LL. Ceterum quando lex expressa consuetudini resistit, plura requiruntur ut usus vincat legem. Nam si de conflictu & collisione prima, legis & consuetudinis loquamur, lex nequam pro oblitterata habenda est: licet enim multi e populo id agant, ut legem oblitterent: interim tamen in judiciis lex consuetudinem vincit. Cujac. ad l. 9. de Iust. & Jur. Consuetudinem, inquam, quę nondum obtinuit, l. cum de consuetud. 34. de LL. contradicto iudicio, id est, causa cognita, causa communiter peracta inter actorem & reum. Ea vero consuetudo demum legem abrogat, quę & vetustate & contradicto iudicio confirmatur: alioquin lex vincit consuetudinem pari certamine: quę autem contra legem irrepsit, non vincit legem. Cujac. dict. loc. Nec n. leges tacitę antiquantur Cujac. in Paul. ad Edict. l. 41. de Oblig. & Act. & in cap. 2. de Probationib. ubi ait: *Ius Publicum ratione suffultum nullam consuetudinem vincere posse. l. 2. C. quę sit. long. Consuet. Nov. 52.* Ita in terminis usurarum Jctus Papinianus, in l. 1. de usur. Cū in iudicio disceptatur, usurarū modus ex more regionis, ubi contractum est constituitur: Ita tamen ut legem non offendat: Videndus cum multis allegatis, Henning. Gæden. consil. 109. n. 197. & 203. ubi in hac materia usurarū bonum textum esse ait, in l. eos, 26. §. 1. Vers. in trajectit, C. de Usur. ex quo, secundum Bald. probetur

betur, non valere consuetudinem que super usuris deponeret contra
jus commune, cap. quia in omnib. 4. in pr. ubi videtur probari, quod
communis usus & observantia non faciat licitam exactionem usura-
rum qua jure prohibita est. de usuris. Clement. 1. de Usur. ubi damnan-
tur omnia statuta & consuetudines quibus prestatur favor ullus exa-
ctioni usurarum.

Expendendum omnino Juris & justitiæ administris, quod
in causa usurarum Hieron. Schurf. cent. 2. conf. 50. ad fin. jam sua
ætate deploravit. In tantum inolevisse usurarum pravitatem, ut
multi contentur sub pretextu consuetudinis & communis ob-
servantia excusare non excusanda: non in modicum detrimen-
tum & dispendium salutis animarum ipsarum, non attenden-
tes, quod tantò sint peccata graviora, quantò diutius infelicem
animam detineant alligatam. Idem paulò post: Istis inquit usu-
rariis opponētibus, proh dolor! hujusmodi consuetudinē, quæ nõ
est consuetudo, sed pessima corruptela & bestia devorans ani-
mas & facultates, dicendum est quod Dominus ait: Ego sum Via
Veritas & vita: Non dicit: Ego sum consuetudo sed veritas. Jun-
gatur Philipp. Bonetius de probat. pag. 32. Vers. notandum.

7. Tantum autem abest ut contraria, quæ ex diverso alle-
gatur, consuetudo contradictis judiciis & uniformi observatio-
ne firmata sit, quemadmodum l. 34. de LL. explicant. Anton. Faber.
in rat. decid. & Mornac. in observat. ibid. ut plurima præjudiciorum
secundum legislationem exempla possint proferri. Quinimo
licet probetur ab uno vel alio imperito & iniquo Judice legem
aliquam scriptam non esse attentam: non tamen ideo putan-
dum est eam à prudentioribus & rectiùs edoctis non esse obser-
vandam, §. ult. ibi: quam formam in omnibus provinciis nostris obti-
nere censemus etsi propter imperitiam forte aliter celebratur: Inst. de
satisdat. ubi Dd. Siquidem hautquaquam non usus l. 2. C. de divers.
rescript. sed contrarius usus legem tollit. l. 28. de LL. P. Peckius de
jur. sistendi. cap. 10. n. 10. Schrader. de feud. cap. 12. conclus. 3. n. 7. Inde
est, quod Justinianus in eleganti & notabili textu l. 53. §. 1. C. de E-
piscopal. audient. admirabundo similis exclamat & profitetur, se
nescire quo pacto fuerit factum ut constitutiones anteriores (de
oleticis ad alias militias transeuntibus loquitur) tam turpiter
in desuetudinem abierint, cum tamen Imperatores posteriores,
priors LL. omnino conservare velle videantur, nisi his diserte &

lte-
ein
in-
dat.
etu-
quæ
in-
sta-
n. de
men
egli-
tio-
1. Io-
plu-
ne.
n ef-
ripto
ressa
gem.
islo-
enim
en in
Jur.
nsue-
com-
o de-
dicio
mine:
dict.
41. de
atione
long.
s, in
pre re-
n non
l. 109.
ait, in
pro-
betur

nominatim abrogent. Quod si ex solennibus aliis nihil facile mutandum est. *l. pen. de restit. in integr. l. 183. de reg. Jur. quanto minus id admittendum est in solenni legislatione l. i. ult. & pen. C. de LL. l. 33. ff. de LL.* Quamobrem à perito & docto Advocato talem legem in usum revocari nihil impedit. *Obrecht. disp. i. de judic. thes. 100. & seqq. ex Bart. & Dd. ad l. in criminali. §. §. I. C. de jurisdic. ibid. allegat. Cujacius ad lib. 22. Digestor. Iuliani ad l. 56. §. I. de furt. ubi hoc exemplificat in actione furti, inquit: cur nulla hodie in foro mentio fiat actionis furti in duplum vel quadruplum, ratio est, quia ex dict. §. I. sententia, malunt actores criminaliter agendo furem ulcisci: qua via electa tollitur Civilis actio in duplum & quadruplum: Verū notandum est, etiam si hodie minus frequententur Civiles furti actiones, atq; ideo quodammodo in usu abolita esse videantur, omnibus eligentibus criminalia judicia: Tamen & hodie si quis malit Civili judicio agere in duplum vel quadruplum, omissa criminali, non esse repellendum. Hac Cuiacius. Aliud exemplum vid. apud Carpozov. 2. constit. XI. def. 10. Nec licet judici modum usurarum excedere prætextu consuetudinis, quæ in ea regione servatur: Mos non servabitur si modum excedat: nec poterit moribus regionis huic modo derogari, qui legitimus est & taxatus. Vnde Dn. Carpozov. neutiquam veretur eo casu se Surdo, Mindano & Cothmanno animose opponere, loc. supra adducto *prax. rer. crim. part. 2. quest. 92. n. 44. ibi: non Obstantibus iis quæ in contrarium proferrunt Surdus, Mindanus & Cothmann.* quemadmodum Mornacij, quoque exclamatio & observatio isto casu nominatim, perstringitur & taxatur, à Guilielmo Masio *cum lib. i. opin. 20. n. 2.* Quamquam Mornacius causam hanc cum redivibus annuis confundere videtur, de quibus part. 3. seorsim agetur.*

ARTICULUS IV.

Cætera Surdi Argumenta elidit.

I. **D**Etecto ad eum modum erroris fonte, qui partim ex prava interpretatione partim ex prætenfa, sed nondum demonstrata consuetudine suppullulat, rationes adminiculantes etiam excutiendæ sunt, quibus erroneæ huic sententiæ colorem aliquem juris, Surdus conciliare satagit. Et primo quidem argumento, (quia usura sit fructus pecuniæ & temporis utilitas, per
l. quod

1. quod si Ephesi 4. in pr. & ibi not. Castr. de eo quod cert. loc. Nat. con-
 silio 450. n. 14. & usura correspondetivetur usui pecuniarum. E. ea-
 tenus etiam progredi debere usurarum exactiorem, quatenus
 durat pecuniae usus.) Reponi potest: Usuram non recte dici pecu-
 niae fructum: Nam ut Arist. quoque in Eth. & Polit. docet, pecu-
 nia sua natura est res sterilis, eoque usura non secundum natu-
 ram percipitur. Quare & nostri, prudentes dicunt, usuram non
 natura percipi, sed jure & negotiatione l. 62. de R. V. & ibi A. Fab.
 [Quem aphorismum more suo sophisticis impugnat argutiis Sal-
 matus lib de usuris c. 8. pag. 198. & seqq. cum sterilem suam naturam
 pecuniam esse negat (1) quia nulla omnino res dari possit quae
 non fructum ferat, ne agrotus quidem, quippe qui in reditu sit
 Medico. (2) quia Jctis illa tantum pecunia dicatur sterilis quae
 otiosa sit. Ergo suo genere non esse sterile. Enimvero si ineptissi-
 mus Sophista attente legisset Aristot. 1. polit. 10. in f. m. p. 392. de-
 prehendisset argutiis istis, cum aliis rationibus, tum hac distin-
 ctione satisfactum esse: quod pecunia pariat & fructum ferat,
 non κατὰ φύσιν, sed ἀπ' ἀλλήλων: quod ipsū & Jcti innuunt, dū pe-
 cuniam per se consideratam sterilem vocant, & infructiferam,
 ut post alias loquitur Hagen. c. 3. de Usur. n. 23. Coniecta enim in
 terram nunquam germinat, nunquam ullum producit fructum:
 in arca quoque recondita, atque ad plurimos annos conservata
 nec crescit, nec fructum ullum parit, ac praeter consumptio-
 nem nullum ex se praestat usum arg. §. constituitur l. de usufr. l. 1. &
 t. t. de usufr. ear. rer. can. ratione. dist. 88. Dignus itaque est scophan-
 ta maledicentissimus, ut iis vescatur pomis atque oleribus, quae
 aegroti ciente Medico excernunt: cum nec natura alios ille ferat
 fructus, & levissimus iste gallus in sua κοπρώσι nihil nisi stercore
 moveat canatque.] Si itaque usura non est fructus naturalis sed
 civilis tantum: sequitur eam plane ex Jct. determinatione pen-
 dere, & haecenus tantum vicem fructuum obtinere l. usurae. 34.
 de Usur. l. 3. de Usur. ear. rer. nec progredi ulterius posse l. usura. 121.
 de V. S. Certe comparatio fructuum & usurarum hoc loco neuti-
 quam procedit, quia fructuum nomen naturale est, usurae autem
 legitimum. Cuiac. ad d. l. 121.

100
D

2. Vnde perquam facile ad secundum etiam argumentum
 respondetur, cum Surdus porro ita concludit: Ubi quid ob cer-
 tam causam praestatur, id determinari debet secundum causam.

l. Seio 10. ub. Dyn. Bart. & Alber. de annu. legat. Sic dicimus quia fa-
larium præstatur, pro servitio, eatenus illud dandum esse quate-
nus durat servitium, l. pen. in f. C. de erogat. milit. ann. l. 1. C. de re
milit. & sicut cessante causa cessat effectus: Ita vicissim durante
& non cessante causa, durare nec cessare debet effectus l. sem-
per. §. negotiatores 3. de jur. immunit. Sign. consil. 135. Tiraq. in tract.
cessant. caus. part. 1. n. 17. Dum ergo debitor utitur pecunia, semper
Creditor percipit pecuniæ fructū. hæc ait Surdus. Responderi au-
tem facile potest, distinguendo causam naturalem & absolutam,
à civili & limitata atque determinata. Hic enim altera regula
applicanda venit, quod scilicet limitata & ad certum modum &
tempus restricta usurarum causa, limitatum etiam pariat effe-
ctum, arg. l. in agris limitatis. 16. de acquir. rer. domin. l. cancella-
verat 2. de his quæ in testam. delent. Brunor. à Sole, in locis commun.
verbo causa. n. 9. Guttierrez. lib. 3. pract. quest. 31. n. 7. In posterum er-
go debitor utitur pecunia, non tanquam aliena, sed tanquam
sua, utpote satis caro à se redempta, pretio & lytro.

3. Unde eadem facilitate resolvitur tertia collectio Surdi,
quod æquitas non patiatur quem aliena re frui, & ex ea fru-
ctum percipere, l. curabit. 5. C. de act. empt. & cum jactura Credi-
toris locupletari. Siquidem negandum est suum id creditorem di-
cere posse, quod ipse jam duplo exegerit, cap. bona fides. 83. de Reg.
Jur. in 6. Gail. 2. Observ. 13. n. 3. Cum Iustus Paulus improbum vo-
cet, qui adversus eam regulam agit, & insuper aliquid exigit.
l. si quis dolo. 51. §. 1. de re judic. Et Ulpian. in l. locum 3. §. antepen.
de tab. exhib. doli mali exceptionem adversus ejusmodi exacto-
rem concedat. Eaque ratione improbatur tanquam turpe, im-
probum & non ferendum scenus eorum, qui cum semel sortem
receperint, rursus eandem amplius, quam decies ex damnatis
usuris quarunt, inquit P. Peckius ad dict. cap. 83. de Reg. Jur. in
6. n. 1.

4. Utitur autem Surdus (4) & hoc argumento, quod in an-
nuis præstationibus non currat præscriptio nisi 30. annorum, quæ
incipiat ab initio cujusque anni l. cum notissimi. 7. §. in his C. de præ-
script. 30. annor. adeoque tantum temporis non sit elapsum, quod
sufficiat ad inducendam prædictam præscriptionem. Ideo posse
Hebræum (ita vocat Creditorem & Clientem suum, quanquam
non ignoremus Pontificios & Italicos imprimis Dd. in his ter-
minis

minis inque eo argumento per verecundiam asscitiuam ut plurimum uti in designandis Judæis, addito etiam elogio Magnifici Dn. Hebræi:) omnium annorum ante decursum, usuras exigere. Respondetur. (1) ab annuis reatibus ad usuras non concedenda est argumentatio, per ea quæ infra latius dicentur. (2) & est præterea in argumento fallacia causæ; non enim ulteriori exactiõni sola obstat præscriptio, sed etiam legis prohibitio, & ne debitum multoties exigatur. d. Novell. 121. cap. 2. in fin. quanquam de præscriptione usurarum in sensu alio & proprio etiã illud (3) dici possit, cum Raguelio ad l. eos. 26. C. de usur. placuisse in dict. l. 26. Justiniano ut sublata personali & hypothecaria actione, spatium 30. vel 40. annorum finiatur quæstio usurarum & fructuum: quæ nova constitutio non patiatur superesse quæstionem usurarum, vel fructuum, cum non supersit ulla principalis actio.

5. Et quoniam (5) omnibus Surdi ratiunculis minus quam manifestè obstat constitutio Justiniani in Novell. 121. & 138. ideo Alexandrino ille remedio nodum hunc, cum aliter nequeat, dissecat & dissolvit. num. 9. Vers. nec attendi debet: statuens; Ictas Novellas attendi non debere, nec contra tot nostros antesignanos allegandas esse. Miror quæ non adjecerit illud Bernh. Argentaræ ad Consuetud. Britann. tit. 23. art. 570. rubr. quem pudet, verbosas Justiniani Novellas jus appellare, quæ scilicet crebris mutationibus instabilitatem, addit etiam stultitiam authorum, testentur, & aliæ alias revocent, interpellent, abrogent, restituant. Magno insuper argumento gavisurus, si Juliani interpretationem explicuisset, & has sanctiones in ea desiderari animadvertisset: quemadmodum etiam nullis glossatorum annotationibus illustrantur. Non certè Johannis antiqui Glossatoris fatagente Rittershusio An 1615. recusis, qui nullam de illa mentionem fecit. Et Novellam 138. multi in suis Codicibus desiderari testantur: Scrimgerus nihil præter titulum hunc retulit: Interpretatio, quomodo quæ duplum excedunt usura, non probentur. Haloander itidem summam duntaxat retulit.

Enimverò qui meminerit Novellas Justiniani non simul & semel promulgatas esse, sed diversis temporibus, scil. ab anno Christi, 538. usque ad annum 547. teste Contio præfat. in lib. Novell. mortuoque demum Justiniano, dispersas antea, in unum corpus collectas fuisse, nullo certo ordine, nisi temporis forte obser-

fa-
te-
e re
nte
em-
act.
per
au-
am,
gula
n &
effe-
ella-
un.
n er-
iam
urdi,
fru-
redi-
n di-
Reg.
a vo-
igit.
pen.
acto-
im-
tem
natis
ur. in
n an-
qua
e præ-
quod
posse
quam
s ter-
minis

observato. *idem ibid. Rittersh. u. s. proem. Novell. cap. 1. n. 18.* Horum inquam, qui meminerit, facile agnoscat causam, quare una vel altera Novellarum à Doctoribus Longobardis, Græcæ linguæ qua pleræque scriptæ sunt, ferè ignavis prætermissa sit: *Contius dict. loc.* Eodem nomine nec aliter excusari potest Irnerius, sive quis alius clausularum ex Novellis decerptarum, & Codicis legibus subjectarum, author est, quod in dict. l. 10. C. de usur. nullam more solito subjecerit authenticam. *Conf. Rittersh. part. 3. Novell. cap. 9. n. 10.* Nec ideo tamen constitutioni huic aliquid decedit, cum satis multis juris, & imprimis quidè ff. textibus sustineatur ac confirmetur. Quid quod Epitome ejusdem etiam jam olim circumlata fuit, quam Gothofr. editioni Corporis Glossat. sub fin. tit. C. de usur. adjecit.

6. Nec desunt alia venerandæ antiquitatis monumenta quibus de Iustinianienixa voluntate abunde possimus edoceri: qualia P. Pithoeus (*cui etiam restitutionem Novellæ 138. vid. Gothofr. in not. ad rubr. dict. Novell. 138. vel saltem cū Antonio Augustino, debemus, vid. Cujac. ad dict. Novell. 138, ut & Leunclavium lib. 2. notator. 274.*) in appendice notarum ad LL. Mosaicarum & Romanarum collationem Authoris cujusdam veteris, pag. 60. protulit, Constitutionem num. 134. olim insignitam, de partiaris solutionibus usurarum in duplum computandis: Quam tamen Cujac. in Comment. ad Novell. 121. pro paraphrasi illius Novellæ habet; nec pigebit ejus verba referre, cum superius rejectam Doctorum explicationem magis magisque confutent: Ita autem habent: *Imperator Iustinianus A. Arfilio (Novell. 121. inscribitur Basilio Prasidi Tarsis; poterit autem ad plures fuisse destinata & emissa.) Quidam mutuatus ab aliquo D. aureos, solvit aliquam quantitatem usurarum: quosdam autem debens, cautionem emisit in D. aureis. Quoniam autem omnis solutio ad nongentos quadraginta novem (949) aureos tandem pervenit, & Creditor dicebat, totum in usuris solutum fuisse, & exigebat sexcentos, qui cautione continebantur: ait lex: Si reliquos quinquaginta unum (51) solverit, ut debitum duplicetur, nihil aliud exigetur, quamvis veteres (ut Anastasius in l. 10. C. de usur.) dixerint: tunc supra duplum non competere debitum, quando ulla solutio in medio contingit. dat. XVIII. Kal. Maj. Belisario. V. C. Consul. hoc est Anno Christi 541. iuxta computat. Gothofr. ad fin. dict. Novell. 121.*

7. Confirmatur etiam (2) Novallarum harum autoritas
Anti-

Antiquitate Græcorum exemplarium, quæ post alios (nam & Basileæ An. 1541. ex officina Hervagiana: & An. 1551. apud Rouillium jam ante prodierat,) Henricus Scrimgerus Scotus ex Bibliotheca Illustris Viri Huldric. Fuggeri Anno 1558. protulit, in quo volumine omnes istæ tres Novellæ ad verbum perscriptæ & expressæ leguntur. Novell. 121. quidem pag. 313. Novell. 138. pag. 366. & deniq; Novella 160. pag. 787. Allegantur (3) eadem omnes in indice titulorum ex Regia Gallorum Bibliotheca, à Cujac. in pr. comment. in Novell. representato: brevior quidem illo, sed aptiore tamen cæteris, in quo Novell. 121. inscribitur de *Usuris*. Novell. 138. *ne usura excedant duplum*. Novell. 160. *de pecuniis & usuris Civitatum*. Conducit eò (4) Edictum Iustiniani 9. ad Tribonianum Præfect. Urb. de argentariorum contractibus emissum, quod integrum extat inter Edicta illius. Et cap. 5. d. *Edict.* citatur ista cõstitutio hoc modo: Ne ipsis in mutuacionibus nostra opponatur constitutio, quâ nemini ultra duplum accipere quicquam permittimus, siquidem quantum fors & usuræ faciant, persolutum sit. Facit etiam (5) mutua istarum Novellarum ad invicem relatio: *Vide Leunclavium d. lib. 2. notator. cap. 274.* Ac tandem eximium pondus his autoritatibus addunt (6) consona Eclogarum loca, aliorumque Græcorum expositiones, quarum Dn. Gothofr. etiam meminit, in *not. ad Rubr. Novell. 121.* Ut de autoritate harum Constitutionum & sententia Justiniani nemo amplius dubitaverit, nisi qui plane Surdus fuerit, bardus & barbarus.

8. Ex hoc diverticulo redit Surdus in viam, & n. 12. *Vers. confirmo. 6.* hanc rationem adfert: Quod semel justum fuit judicatum, ait, non debet ex post facto injustum videri. *c. factum legitime. 73. de Reg. Jur. in 6. l. in ambiguis. 85. §. non est novum. 1. de Reg. Jur.* At usuræ à principio usque ad certum modum, aliqua ratione in annos singulos sunt permixtæ Hebræis, vel in recompensationem utilitatis, quam sentit debitor ex pecuniæ usu, vel ex damno quod sentit Creditor ex pecuniæ defectu, vel ex alia aliqua causa. E. ex post facto non debent videri injustæ. *Responsio* iterum est facillima: loquitur enim regula de rebus absolutè & toto suo genere legitimis, vel quatenus legitimæ sunt ex definitione scilicet legis: *P. Peckius in Comment. ad d. regul. 73. n. 3.* At usuræ non sunt toto suo genere & in infinitum licitæ & permixtæ, sed modus illarum

H rum

rum multifariam est coercitus, certisque regulis inclusus, ut supra ostensum est: Imò leges damnant usuras, præsertim immoderatas, Wesemb. in Comment. C. de Usur. n. 31. per l. 26. C. d. t. Menoch. de A. I. E. cas. 398. n. 14. Adhibenda ergò hic est & opponenda regula contraria, quod permissa ad tempus (dum scilicet infra duplum consistit usurarum exactio) post illud tempus censeantur prohibita: l. si annis. 27. §. 1. ubi Bald. de pact. cap. ult. §. in aliis. Vers. si vero. Ut lit. non contest. Tiraq. de retract. convent. §. 1. gl. 2. n. 44. Card. Tuscus pract. conclus. tom. 6. lit. P. conclus. 299. qua regula ipse Surdus alibi utitur, in tract. de aliment. lib. 5. q. 3. num. 9. & 10. nec non Consil. 57. n. 9. & consil. 354. n. 18.

9. Instat, autem ille (7) per aliam regulam: quod tempus non sit modus tollendæ obligationis, l. obligationum 44. §. 1. Vers. placet autem. de O. & A. Dd. in l. si certis annis 28. C. de pact. Sed iterum occurrimus simili objectioni pari responsione, (1) quemadmodum in expressione temporis conventionali ea vis est limitationis, ut qui ad tempus obligari voluit, non possit obligatus retineri post tempus, l. Imperator 8. in fin. de postuland. l. thais. 41. §. intra 12. de fideic. libert. Anton. Faber. C. suo de fidejuss. definit. 5. nu. 6. Ita multo magis determinatio legis hic finem obligationi ponet. Nec (2) tam tempus per se, quam lex determinans, causa est cessationis usurarum: Quemadmodum in simili actio certo tempore coarctata ab iis ipsis legibus, à quibus inducta fuit, ultra tempus illud porrigi & vivere non potest t. t. de perpet. & temporal. act. Anton. Faber in rat. dub. ad l. 8 §. 1. Negot. gest. ad verba que tempore finiebantur, lit. E. Wesemb. parat. quibus mod. pign. vel hypoth. solv.

10. Pergit ille (8) hunc in modum ratiocinari: Quamdiu ratio legis concedentis militat, tam diu etiam durare debet ejus legis concessio: quia ratio & causa faciendi actum omnem determinant. Everhard. in loco à rat. leg. ampl. & generali & in loco sequenti. At ratio taxationis usurarum, facta ab initio semper deinceps militat. E. & concessio continuo durabit. Resp. Præter ea quæ supra de lege determinata & limitata ad nauseam reposita sunt; ad majorem addimus & hanc limitationem, nisi aliud ex fortiore ratione Principi novissimo placuerit: Tunc enim constitutiones posteriores vincunt constitutiones tempore priores, lult. de Constit. P. P. & ipsarum simul rationes: Siquidem ea amplius

plius i
multa
vid. Ri
eam p
& usu
conce
sibi de
quidan
forte, l
tibus,
furas s
n. 3. in
I
rioren
mus ac
tum se
tor fin
bitori,
iam n.
mento
stinian
ejus, qu
pæ Cre
spectu
tam fu
tori pau
de hoc

Expl
I. Q
invadu
eorum,
formid
armis i
perfring

407.
plius inquirendæ non sunt aut invicem committendæ: alioquin
multa ex his quæ certa sunt subverterentur, *l. & ideo 21. de LL.*
vid. Ritterh. p. 5. Novell. cap. 10. n. 7. Dicimus præterea ad minorem,
eam plane negandam esse, postquam alterum tantum, hoc est
& usuræ solutæ sunt: Cum enim Usura Creditori tantum
concedatur ad compensationem ejus, quod ipsius interfuit, usu
sibi debitæ pecuniæ caruisse, dum eam debitor retinebat *l. cum*
quidam 17. §. si pupillo. de Usur. l. pater. 17. de dol. except. Apparet
sorte, licet per intervallum, jam soluta, & usuris sortem æquan-
tibus, nullam superesse rationem, quæ posteriores & infinitas u-
suras sustineat. *Novell. 121. cap. 2. fin. Donell. add. l. 10. C. de Usur.*
n. 3. in fin.

11. Denique & (9) maxime contra Neotericorum & Ve-
riorem quidem explicationem, n. 14. sic colligit Surdus: Si dica-
mus ad dupli constitutionem computari, non solvendas tan-
tum sed solutas quoque usuras: Tum fore ut plectatur Credi-
tor sine aliqua sua culpa, quia eo, quod gratosus fuerit suo de-
bitori, & sortem non exegerit, amitteret usuras. Qua de re et-
iam n. 16. & 17. multa per discursum disputat. Verum in argu-
mento iterum manifestus est causæ paralogismus: siquidem Ju-
stiniano imprimis ratio prohibendi in universum interusurij
ejus, quod duplum excedit, non tam posita fuit in respectu cul-
pæ Creditoris non exigentis tempestivè debitum, quam in re-
spectu æquitatis: quod sufficiat sortem cum altero tanto reddi-
tam fuisse, & pecuniam rem per se sterilem, tantundem Credi-
tori parturivisse. Cæterum de culpa per moram contracta, ut &
de hoc ipso argumento infra uberius sumus dicturi.

ARTICULUS V.

Explodit traditionem Dd^{um} quod usuræ hodie non ut
usuræ sed ut interesse petantur.

1. Quia ergo primus iste impetus præcedentis authorum se-
ctæ, qui manifestaria vi arcem Justinianæ legislationis
invadunt, tot machinis reiici retundique potest: Altera classis
eorum, qui per cuniculos eosdem succollant, tanto minus est re-
formidanda: cujus tamen gemina & dispar phalanx, disparibus
armis incedit: sed solidis ex superiore Themidos arce pilis, facilè
perfringi & profligari utraq; poterit. H 2 2. Cum

2. Cum enim Viri docti, qui à contrariis consistunt partibus, ipsimet imbecillitatem superiorum argumentationum animadverterent, iisdem neglectis, subtile hoc commentum Iustinianeis objecerunt; quasi moribus hodiernis usuræ non ut usuræ, sed ut interesse seu lucrum cessans & publica lege taxatum petatur: Interesse autem dupli æstimationem posse excedere per l. 3. §. 8. de eo quod cert. loc. probant, Tuscus & ab eo citat. Bartol. Curt. Ioan. Cagnol. & alij lit. I. conclus. 313. quæ sic habet: Interesse ad quamcunque summam potest ascendere. Cothman. 2. Consil. 52. num. 261.

3. Licet autem postulatum hoc magno pragmaticorum applausu receptum sit: Veremur tamen, ne utrumque ejus membrum ad juris principia exactum ægre possit subsistere: Quandoquidem usuræ & interesse tum definitione, tum causis, etiamnum realiter; æquè ut nomine differre cognoscuntur, ut alij usuras ut usuras etiamnum hodie debere & exigere rectius statuunt: Wesemb. in parat. de usur. n. 8. Curtius lib. 3. conject. cap. 29. Aveman. d. disput. th. 24. Differunt enim uti dictum (1) Definitione: quia usuræ sunt accessio quantitatis propter ejus usum præstanda. Vinnius disp. 21. de Process. thes. 5. Interesse non est accessio quantitatis, sed causæ cujusvis alterius, sive illud ipsum quod nobis factum alieno abest, quodque lucrari potuimus. Idem thes. 10. seu clarius: id quod interest, denotat propriè æstimationem illius utilitatis, quæ dolo vel culpa alicujus extra rem principalem nobis abest, ut l. 13. l. 43. de actionib. empt. l. 193. de V. S. Hottoman. ad l. un. C. de sentent. quæ pro eo quod interest. Usuræ autem eam tantum accessionem rei principalis seu sortis denotant, quæ per se præstanda est propter rei usum.

4. Itaque (2) hæc statim à tempore contractus debentur: Interesse autem demum à tempore commissæ culpæ, Bachov. 2. disp. 3. thes. 1. D. Quod ad causam efficientem referri potest. Sed & illa (3) differentia quæ ex materia peti poterat, ex dictis liquet. Nam interesse versatur circa rem cujuscunque generis, excepta ea quæ in quantitate posita est, l. 3. de in lit. jur. l. ult. de peric. & commod. rei vend. Cujac. in recit. C. de eo quod interest. pag. 1093. C. Vultej. lib. 1. Jurisprud. Roman. c. 44. n. 63. Vaud. 2. quest. 8. Confid. 1. indagat. 21. Usura autem est ea commoditas & accessio, quæ versatur circa quantitatem. idem Vultei. d. loc. n. 67.

5. Neque

408
5. Neque hæc differentia sublata est per recessum deputatorum de Anno 1600. §. 60. *Soviel num. 144. pag. 772.* uti nonnulli arbitrantur v. *Henricus Wormelskirchen disput. inaug. Argent. de eo quod interest. thes. 22.* Non enim sequitur: Usuræ hodie quincunces sunt permixtæ propter interesse præsumptum: Ergo differentia usurarum & ejus quod interest sublata est: siquidem ea differentia illo ipso §. fin. confirmatur, *Vers. oder aber da dem Creditori.* Quid quod textus ille tantum de casu moræ loquitur, ubi debitor est in mora restituendi pecuniam mutuam: qui sane casus irregularis est, & degenerans à natura usurarum propriâ; *ut supra indicatum.* Nec (2) recte colligitur: Usuræ in casu moræ assimilantur ei quod interest, ergo toto genere eidem exæquata sunt. Neque de casu moræ hic proprie disceptatur, ut infra in limitationibus loco ultimo indicabitur.

6. (3) Quinimo si maxime hanc exæquationem concederemus, vel sic tamen licentia, ultra duplum petendi illud quod interesse dicunt, nõ erit extendenda: *per generale axioma Doctoris nostri Jac. Cujacii in parat. C. de naut. fœnor. pr. cum ait: Quæcunque (accessiones ejusmodi) taxationem habent certam, eæ & dupli taxationem & finem habere videntur.* Atqui hoc, quod interesse vocant, habet taxationem certam. Et iterum *in recitat. ad l. 4. ff. de naut. fœn. in lib. 3. Respons. Papin. pag. m. 127.* Usuræ quæ accipiunt taxationem certam, puta finem centesimæ vel bessis vel semessis usuræ, semper duplo finiuntur, id est, ne altero tanto amplius sorte inferantur vel debeantur. Denique ubi æquaverint sortem usuræ, quod deinde usuris supernumeratur, imputatur in sortem, minuit sortem, deducitur ex sorte. *hactenus Cuiac.*

7. At enim si rem recte æstimare velimus, usura ista de qua hic agimus, propriissimum fœnus est: Definitur enim fœnus à Doctissimis quibusdam Jctis, lucrum illud quod propter causam mutui certis temporibus exigitur. *Post. Hottom. Vultei. d. loc. num. 87. Cuiac. ibidem. Anton. Faber in rational. decid. ad l. 26. §. 1. deposit. ibi: distinguenda est usura pecuniæ creditæ, quæ nihil aliud est quam fœnus, ab usura pecuniæ depositæ, aut ex alio bonæ fidei contractu debitæ: Illa enim odiosa est, hæc favorabilior: quippe quæ non quasi fœnus, sed quasi interesse aliquod exigitur, ut in l. socium 60. in fin. pro socio.* Eamque distinctionem recessibus & Constitutio-

H 3 nibus.

nibus Imperij novissimis, convenire ostendit, Bern. Græven.
lib. 2. pract. conclus. 5. considerat. 1. n. 1. & ult. Quanquam ergo
fœneratores prætextu interesse alicujus & simili sub schemate
fœnus soleant occultare. Bachov. dict. disput. 3. thes. 1. lit. D. Hottom.
cap. 10. de Usur. Compiler Volum. 2. Consil. varior. 13. n. 30. Pru-
dens tamen Magistratus non usque indulgere debet eorum va-
fritiei, qui veris usuris & fœnori colores ejusmodi in fraudem
legum inducunt. Anton Faber lib. 7. Cod. suo tit. 16. definit. 4. num. 6.
sed cum Polyb. lib. 3. Sueton. in Cæsar. cap. 30. & aliis prudenti-
bus, Vid. Alberic. Gentil. lib. 1. de Iur. belli. cap. 19. prætextum à cau-
sa debet accuratè discernere, nec malitiis ejusmodi hominum
indulgere aut viam iis aperire, textus est in l. si fundo. 38. Vers. con-
stituimus. de Rei Vindicat. l. cum hi. 8. §. si cum his 20. ibi. fingi enim
poterat. de transact. l. 9. de servit. quia aliquo prohibito, omne il-
lud prohibitum debet censerì, per quod pervenitur ad illud, cap.
cum quid. de Reg. Iur. in 6. Vivianus in Rational. ad cap. quanquam
2. Vers. sepelientes. de Usuris in 6. Nec conveniens est valde officio
Jurisconsulti ut malitiam laudando & excusando augeat. arg.
l. 1. §. 4. de serv. corrupt. Et specie recti decipiatur aliòsve decipiat:
Cum alias quoque Virtutibus vitia sint confinia, & perditis
quoque ac turpibus recti similitudo insit. Senec. Epist. 120. confer
Schurf. loco supra citato.

8. Sed & alterum illud postulatum, quod interesse ultra al-
terum tantum exigi possit, non est simpliciter concedendum.
Licet enim olim diu multumque dubitatum fuerit, an id quod
interest etiam ultra alterum tantum debeatur: Justinianus ta-
men in l. un. C. de sentent. qua pro eo quod inter. diserte constituit
de iis casibus, qui certam habent quantitatem, vel naturam, id
quod interest, dupli quantitatem excedere non debere: id quod
antea quoque Africanus responderat, in l. 44. de Act. Empt. Hot-
tom. de Usur. cap. 10. pag. 785. de quo posteriore tamen Vid. Cuiac.
8. ad African. pag. m. 1157. C. Atque ita quam plurimi Jcti gra-
vissimi docent, ut Wesemb. in Comment. C. de Usur. n. 31. Vers. ma-
teria. ubi scribit: interesse æquè ut usuras extinguì, postquam sor-
tem æquaverit. Addens. l. si tibi. 25. C. de Eviction. l. si fratres. 7. C.
Comm. utriusq; iudic. l. precij. 19. C. mandat. Borch. in Comment. de
Verb. Oblig. cap. 7. n. 152. Perezius in parat. C. de sent. qua pro eo
quod inter. n. 4. post Odofred. Cyn. Barth. Bald. Angel. Castrens. Sali-
cet.

cet. Cag.
Trentac
8. de eo
tionem
tur. Vid.
tra legit
Confer
thes. 11.
raliter l
est quac
tatem

9
Hagen.
te à Dn
cat, har
quæ ho
dum n
iam oli
certissi
dem in
re jure
tionem
vinciis
Argent
paratio
institui

I
clus. 38
occurr
unius
cus est
menti
futata
sus ra
tendu
datur
de eo q

409
cet. Cagnol. ad dict. tit. Anton. Matthai Colleg. Cod. disp. 16. thes. 19.
Trentacinquius in resolut. de intercesse. n. 72. & seqq. ut adeo l. 3. §.
8. de eo quod cert. loc. ex jure Veteri & per Justiniani Constitu-
tionem in d. l. un. C. de eo quod inter. correcto, perperam adduca-
tur. Vid. Anton. Fab. in ration. decid. ad dict. §. 8. vers. & quidem ul-
tra legitimum: ubi etiam aliorum responsiones ad dict. l. perstringit.
Conferatur etiam Hortensius & Donellus ad d. §. Aveman. d. disput.
thes. 11. Unde Cujacius in recitat. C. ad dict. tit. pag. 1093. D. gene-
raliter hoc modo concludit: Usura, sive sit fœnus sive non sit, id
est quacunque ex causa infligatur, non potest excedere dupli quã-
tatem, per l. 26. §. 1. de Cond. indebit.

9. Nec habet quod hic amplius reponat Christoph. von
Hagen/d. cap. 5. de Usur. n. 229. & 230. Laudatus etiam ea in par-
te à Dn. Doctore Finkelthuisio observat. 40. n. 15. quam quod di-
cat, hanc æstimationem itidem ex jure Civili petitam esse:
quæ hodie ad usurarum nostrarum legitimum & definitum mo-
dum nulla ratione applicari possit. Cui facile regeri potest. et-
iam olim usurarum modum, & maxime à Justiniano, definitum &
certissimum fuisse l. 26. C. de usur. neque tamen dubitasse eun-
dem interesse quoque, & quia illud latius patet, multo potio-
re jure, ad limites dupli revocare. Cum itaque hodie ad taxa-
tionem usurarum Justinianeam, moribus nostris in multis pro-
vinciis redditum sit. Vid. Treut. 2. disp. Pandect. 3. thes. 4. Coll. Jur.
Argent. de usur. thes. 17. tanto minus absolum videri debet, com-
parationem hic cum Justiniana definitione ejus quod interest
institui: vel potius inductam ab adversarijs diversitatem elidi.

10. Nec fidere huic responsioni voluit Berlichius 2. Con-
clus. 38. num. ult. Vers. nihil moveat. Itaque aliter huic nodo
occurrit, cum Surdo statuens: d. l. un. etiam loqui de interesse
unius anni, quod illud scilicet duplum excedere nequeat; se-
cus esse si quærat de interesse plurium annorum. Quæ com-
mentitia certissimorum juris textuum elusio, jam supra est re-
futata, & generalitati sermonis omnino refragatur, qui ad ca-
sus rarissimos sese adstringi nullatenus patitur. Nec admit-
tendum est, ut per ejusmodi cuniculos, inanis & illusoria red-
datur Justiniani constitutio, inquit Anton. Faber in d. l. 2. §. 8. lib. C.
de eo quod cert. loc. add. Coll. Jurid. Argent. de re judic. thes. 17. n. 3.

A R T I C.

ARTICULUS VI.

& ult. hujus partis secundæ.

Distinctionem Dd. examinat, qui interesse dicitur, an
Creditor usuras sollicitè exegerit, an
segnior in exigendo fuerit.

1. **A**ltera quæ per cuniculos irrepit Dd. phalæx, præ tendit discernendum esse, an creditor usuras statis temporibus diligenter exegerit, an vero in exigendo segnis adeoque ipse in mora fuerit. *Ut hoc casu*, si ex negligentia ipsius creditoris, usuras quotannis non exigentis, eæ ad alterum tantum excreverint & ita sortem æquaverint, usuræ ultra alterum tantum peti nequeant: cum imputandum creditori videatur quod tam diu cessaverit. Priore vero casu, si scilicet creditor usuras quotannis acceperit vel debitorem saltem diligenter interpellaverit; tum vero quamdiu mutuum durat, tamdiu præstandæ sint usuræ, etiamsi ad centum vel mille annos duraret obligatio. *Finkelthausius in observat. supra laudata, Berlichius, d. conclus. 38. circa fin.* Verum si quis penitus rem consideret, in effectu ipsa Antonini decisio rejecta *l. pen. C. de Usur. & cæteris Iustiniani Constitutionibus*, sic retro introducitur: quod an in arbitrio unius vel alterius etiam gravissimi Jurisconsulti, positum sit, equidem valde dubito. Certè supremi ordines Frisæ cum in suo territorio eam moderationem obtinere vellent, publico Edicto opus esse censuerunt, *uti videre licet apud Johann. Sandaum 3. decis. tit. 14. definit. 5. Vers. porro. Dn. Wissenbach. d. Mantiss. 1.* Quod argumento est, citra manifestam supremæ potestatis intercessionem, privatis iudicibus seu Interpretibus id nequaquam licere.

2. Quamvis enim eo casu, quo leges tantum videntur contrariæ, posterior quoque ad priorem trahi soleat, *l. 26. & seq. de LL.* Tamen id longe secus est quando leges reverà sunt contrariæ (*ut hoc casu Iustiniani tum Novella, tum (si maximè quis eas non esse authenticas aut receptas cõtendere velit) clarissimus textus in l. 27. §. I. C. de Usur. qui ab omnib. agnoscitur, & auctoritatè dd. Novell. valde sustinet in verbis: quorū occasione quedã veteres leges & ultra duplum usuras exigere permittebant. d. legi 10. palàm adversantur:*) tum enim posterior omnino vincit & supprimit priorem, *l. 1. §. 13. de*

Quæ-

470
Quæstionib. dict. l. ult. de Constitut. PP. Quæcunque enim Lex est posterior tempore, validior est sanctione, ut habet Novell. Valentiniani & Marciani, de matrimonis Senatorum. in f. tit. 4. pag. 578. Cujacius in lib. 4. quest. Paul. ad l. 26. de LL.

3. Quod si de observantia unius vel alterius judicij quis contendat: plures è diverso audiet, qui malint utramque sanctionem sublatam dicere quam alterutram. *Conf. Molin. de Usur. num. 48. Anton. Matthæi Colleg. Pandect. thes. 26. Quamvis autem Stuckius, ut supra indicavimus, arbitretur rationem Iuris magis favere Constitutioni Antonini in d. l. 10. de Usur. quam Iustiniani Novellis. Alii tamen plurimi sententiam Iustiniani longè præferunt, dicentes: Antonini lege subsistente, facile fieri posse, ut vel tardus & malæ fidei debitor, melioris esset conditionis, quam bonæ fidei, & qui semper suâ die pensionem solvisset: Vel acerbus Creditor qui statim usuras exigeret, meliori jure esset, quam liberalis, qui tam avarè & præcisè non egisset: hæc Baldum. in Iustiniano pag. 92. quæ ab eodem, non laudato, nuperè, ut alia, mutuatus est Guilelm. Masius libr. 1. singul. opin. cap. 10. num. 22. in fin. Cui consentanea scribit post Donnell. ad dict. l. 10. C. de usur. num. ult. & Molin. de Usur. n. 46. pag. 48. & pag. 127. n. 1005. Bachov. 2. disput. Treutler. 31. thes. 5. lit. A. ibi: & revera iniquum videtur, melioris conditionis esse Creditorem severum, & debitorem morosum: quam exactorem humanum & debitorem qui ad diem usuras exsolvit. Vid. infr. part. 3. limit. ult. ubi de mora debitoris frustratoris seorsim agetur.*

4. Est ergo Legislatio Justiniani novissima ejus dignitatis atque utilitatis, ut de ea merito usurpare judices debeant, quod Imperator Justinianus præfatur in Novel. 4 Legem antiquam, positam quidem olim, usu verò nescimus quemadmodum non - approbatam, per causas autem semper exquisitas atque necessarias apparentem, rursus revocare & ad Rempubl. reducere, benè se habere putavimus. ¶ Quo autè paragrapho Recensus Imp. de Anno 1512. juri Justiniano derogatum & constitutum sit, ut quandiu usuræ solvuntur sors repeti nequeat: fatemur nobis nondum constare. Von Erb vnnnd ewigen Zinsen hoc loco non agimus. conf. N. A. zu Augspurgt de Anno 1530. §. Nach dem auch an etlichen orten & seq. Itaque meritò concludimus

I

cludimus

cludimus cum Treutlero 1. disput. 1. thes. 5. lit. a. Licet jus civile suâ naturâ mutabile sit: Mutabilitatem tamen istam (vel potius mutandi arbitrium & facultatem) non in leguleiorum arbitrio, nec in potentiorum perruptionibus; sed in potestate summi Principis, certa ratione temporibus, quæ maxime utilia videntur, Reipubl. accommodantis, consistere debere: sin secus fiat, certam imminere & quidem intrinsecam Reipubl. corruptionem. adde
Bodin. 4. de Repub. c. 3. n. 425.

Præstantissimo Dn. Respondenti

NVmina quod cæli, chari quo vota Parentis
Maxima, quod Patriæ spes propriumq; decus
Te rapiunt, alacri pergis contendere cursu;
Ad metam ut venias vela secunda precor.

Convictori suo per dilecto gratulabundus
scrib.

Johannes Schmidt, SStæ Theol. D. Prof. Publ. &
Conventus Ecclesiastici Præses Argentorati.

Excedior Exercitij directoris

Ad eximium & politissimum Dominum Respondentem, invitam ejus
Minervam & musas inficetas sollicitantem.

CVm turpis lucri insurgant tot ubiq; patroni
[Quos inter gaudens stercore, claret eques
Claudius, hoc solo noscendus nomine, quam sit

Ore procax satyrus, req; SALAX ASINUS.*

*per metathesin & licentiam Salmastiana, quæ ex Cypriano Icto, gentilipaganaque scurrilitate effinxit Coprianum.

Qui, velut usura censum & patrimonia rodunt,
Sic cujusq; boni rodere nomen amat.

Contemptor superum, juris corruptor, iniquus
Cunctis, nec parcens, bardus, amicitis.]

Quidni justitia moderamina sancta velimus
asserere, & Themidi ferre paremus opem?

Nemo destituit virtutem non vitiosus,
Quisq; bonus signis gaudet esse Dices: ad

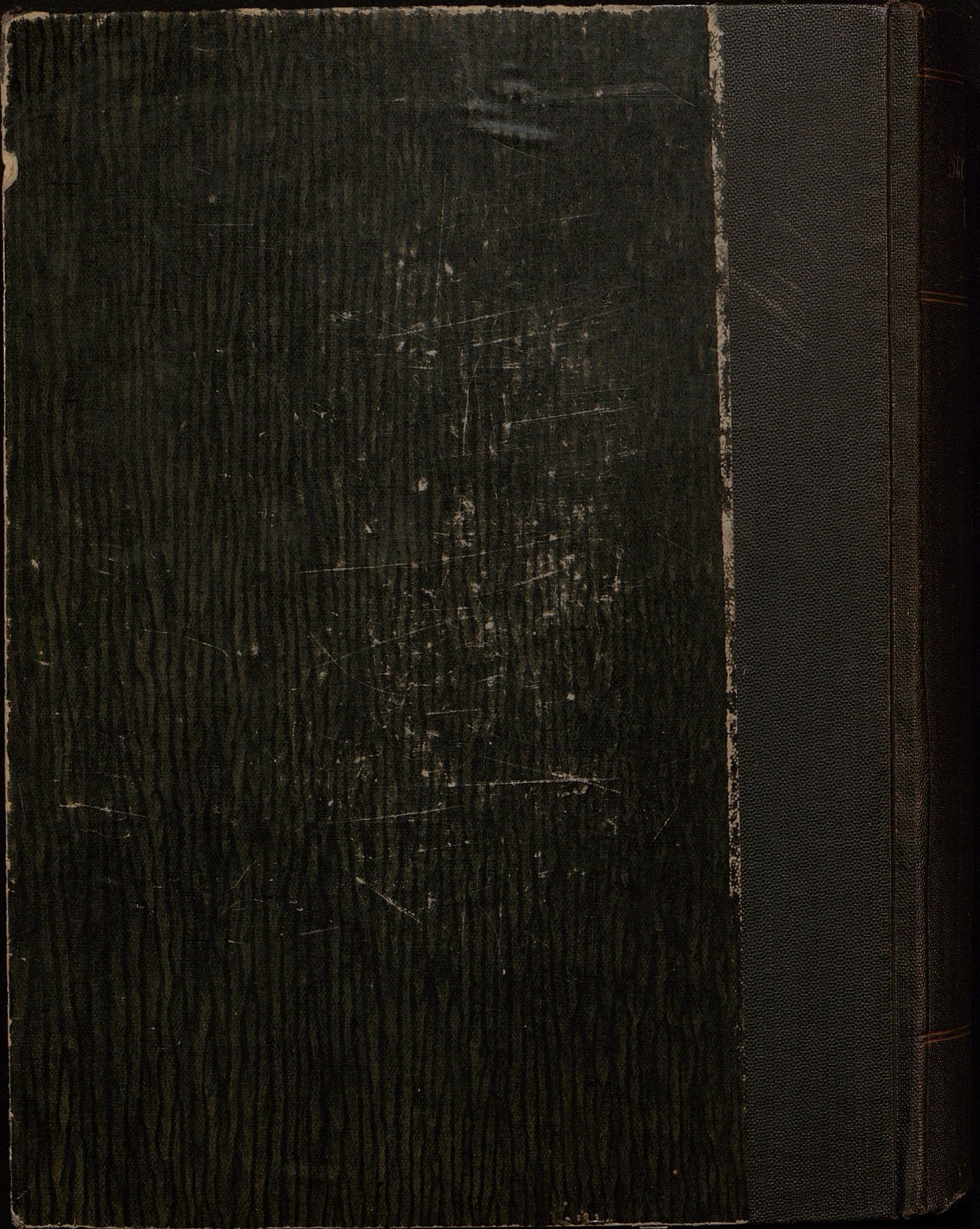
Hac tibi, si causam defendes more Leonis,
Læte, suo, reddet, tempore, grata, vices.

F I N I S.

X 2615889

VD 17

EXAMEN ERRORIS FORENSIS,
Q V O;
MODVS VSVRA
R V M,

0393

26

1645,5

AD
ALTERVM TANTVM
RESTRICTUS, USU CENSETUR ABOLITUS.

Divina Patrocinate Triade,

SUB PRÆSIDIO

NOBILIS CLARISSIMI ATQVE AMPLISSIMI

VIRI

DN. IOH. OTTONIS TABORIS,

J.U.D. ANTECESSORIS IN ALMA AR-
GENTORATIENSIVM ACADEMIA ET SENIORIS
JURIDICÆ FACULTATIS, MERITISSIMI,

Dn. Præceptoris, fautoris & Patroni æternis obsequiis
submissè devinciendi,

Publica & placida disquisitioni submissum.

Ad diem Septemb.

à

JOHANN-GEORGIO LAYO
Biberacensi.

loco horisq; consuetis

ARGENTORATI,

Typis JOHANNIS ANDRÆÆ.

Anno M. DC. XLV.

